पाटि-९

2

का॰नै॰
१९टी॰
१

श्रीनलकीर्तिसंदोजयतः निशीति सर्गे संगतिः स्पष्टा वैतालिकैर्वीं दिशि निजगिरे ऊचिरे विदर्भे निशि ता नो वाल्यं इन्द्रियैश्चतुर्भिर्मनोऽत्साहेव
लं मदः दशकेन निवर्त्तिते मनः पंचेन्द्रियाणि चेतिभिश्च नाहृष्टाद् दशकस्य शतत्रयेण (पुष्करस्य) शांतो पलक्षको ऽवस्था विशेषो दशमः सविशते ये षां ते दश
मिनो दश्याः ते षां भावो दशमिता तच्छेषेण मालिंगेत्यां अवसाने शासायां से जागर शापपमालया सत्यां प्रियां कं भेमी समीपमुपेत्य च प्रासनयाः सह निद्रि
तस्य निषध देशेव सुधायां मीमांकस्य कामस्य नल स्यानो वोधं जागरं वैधिः कर्तुं भिक्षुभिः कीर्तय गिरः श्रोतृणां श्रुत्योः श्रवणयोर्मधुरमृतरूपा (
अतिमधुरास्वकुसुमतिङंतपदमाला तस्यैव दध्यावकी आदिरचना चातुर्येण विभावि त्ताध्वनि तस्या व्यंजनाव्यापारेण प्रकाशितः भाविका इत्या
दिव्याधि व्यभिचारिसत्कारि तत्पेषां वैधेला मापिताः इति याम तला इष्टा स्फुटाः प्रसन्नातरत्वेन वाणी लिके दधि प्रतीताः ये रसाः श्रृंगारादेस्त्रेषां (
नितरामन्यक्ताः सर्वतः सिक्ताः एक मपि पदं श्रीरसं यास्मान्तिस्मुतिरसिकाः नलप्रबोधार्थे मागधैर्मधुरमातर्वर्णमारब्धा इत्यर्थः रसाद्यः ।

श्रीजयोऽस्तु निशि दशमितामालिंगेत्यां विबोधं विधित्सुभिर्निषधवसुधामीनांकस्य प्रियांकमुपेत्य सः श्रुति मधु पदस्रग्वै
दग्धी विभाविकभावि कस्फुटरसभृतणाभ्यर्णकावैतालिकैर्जगिरे गिरः १ जयजयमहाराजप्राभातिकीं सुषमामिमां सफलयल
मां दामोदरोर्द्दोलसपद्मनेत्र प्रथमपाकुं नव्यार्थस्यायं तवास्तु विदर्भजाप्रियजनमुखालोकोजा तंत्रं यदंगन मंगलं २॥ ॥

स्थायिभावाः निर्वेदादयस्त्रयस्त्रिंशद् व्यभिचारिणः वैतालिकाबोधकरा इत्यमरः दशमो वस्था विशेषो विद्यते यस्याः सा दशमी इत्यमरः ते निःपोगभवो
यं याद्यः दशमिस्याहत्याया भावो दशामित्ते निरवावि विशिष्टत्वा लोवि तालः स धि येषां ते वैतालिकाः तिल्पमिति छन्दसो वयसायिका इत्यर्थः तदुक्तं
वैतालिकास्तु कथ्यन्ते कविभिः सौप्तधायिकाः यत्नः प्रबोधसमये पठेटापि व्यास्तु घाटिकाः जगरेगेयास्त्वेकस्मिन्निन्दु अस्मिन्सर्गे प्रभृतियाव
त्परिणीछंदः १ जयेति भो महाराज त्वं जय जयसर्वोत्कर्षेण वर्तस्व त्वं इमां प्रत्यक्षदृश्यां प्राभातिकीं प्रातः कालसंभवां संध्यादिजनितां सुषमां प
रमां शोभां दर्शनोपजनेः सफलसेन त्वालमेव निद्रात्यागादि प्रातः स्मरणीयमतेन्यथा श्रीमीलितेः परस्परं प्रिययोरत्नयोरत्नोर्न्नयनविकासे नाना विवर्णीकरण स राम १
लोः सफलयतन्मांश्रतिलसां सफलां कुरुत्वे न्नतवृषणि नेत्रयशः प्राभविष्यति न स्याच्छोधम कुथ्यस्वेति भावः विदर्भजाश्लयोस्यामंप्राप्यामाः
प्राच्छोद्यस्त्यायत्तवप्रथमं प्रबंधितः कालमभवेच यत्कुशं सुभसदृच कं स्वरात्तमकुंकुमास्तु न त्यावेभैम्यवाम्रयात् उत्थितः सन् प्रथमो स्थितभैमी

काव्ये°
टी°
२

तेत्यर्थः तथा दरिद्राणां क्षीणाः अप्रमत्तोपस्थेयेभ्यो लोसं स्नि गि पिहरये नमीदयितो निशानाथश्चंद्रो विराजितमस्माकं हृदयध्वनं मे आमेदुरं वैतानां वि
जन्विषोपरि भ्रांतिं सामस्त्येन ग्लानिं रणपातं चकास्ययति न केवलं त्वि पुण्ववदरिद्राणप्राणाः किं तु चंद्रोपि इत्यपिशब्दार्थः अति शायेन मदुत्यो
मद्वतितराः घत्रूपति ह्रस्वः ततो नञ् समासः गोचरः प्रमानम् अपरे च परे चापरस्परः क्रियासातत्ये इति सुट् ग्रामं ततमविछेदेनां चतोत्यर्थः स
दयुध्वंसहेचोतिघुकेः कानिपिचनोरचेति प्रासो ओ मो वेनोनद्दपा इति निषेधाभवेतः दरिद्राण इति दरिद्रातेराङ्धातुकस्यादिनाप्य मोप्यालोपेन द
रिद्रायके लोपो दरिद्राणे च नेप्यत इत्यादि निषेधान्न भवति ४॥ ॥स्फुरतीति हे राजन् तिमिरस्यस्तोमः समूहोलाज्ञालक्ष्मी पतिपात्तु केरतिका
मञ्जिस्तोप्यपि कांरक्ताले रवेः करैः हत्वा करूणां वहनां सितगरुतो भ्रमेन पक्षाणां दर्शनां चंच क्रिश्च पत्रे रुतिभ्या विलसञ्चिवी चेष्टापटैः स्फुरं
यथा तथा चुं विता स्पष्टः पंकसमपंचः समन्दरवोद्वकेरतितरां स्फुरति पो मलेति तिमिरस्तोमो नराप्रविष्टस्य सूर्यकिरणस्पर्शादिसलेनेनार्थ

स्फुरति तिमिरस्तोमः पंकसमपंचरवोच्चकैः पक्षसितगरुच्चंचपुट स्फुरच्चुंचितः अपि मधुकरीं कालिंमन्या विराजन्ति धमलछविरि
वरवेलीन्लालक्ष्मीकेरतिपातुकेः ५ राजनिरमच्छमालेयाभः कृणन्नमसंभृतेः कुशाकिसलयस्याछे रयेसरेरुद्विंदुभिः सुविरक्ष
लेनायः स्वचो पिखांकुरसंकरं किमपि गमितान्यनमुक्ताफलान्यवमेनिरे ६॥ पंकमध्यप्रविष्टहंसारुणचपलचंचुपुटशबलपंकवकोभते

तरामित्यर्थः तथा आत्मानं कालीमन्यते कालिंमन्याः इति समास चप्रमर्यापि अप्रसरणतेरेः सूर्यकिरणैः धमलछविरिव कृष्णारुणकांतिरिवधोभते
तरो सूर्यकराः प्रसृताः तिमिरं चाल्पीभूतमिति भावः धमलो लक्ष्मनोहिना वित्यमरः उञ्चकैस्वयन्तादकचमयकरीजातिवाचित्वाङीप् कालिंमन्या
आत्ममाने खश्चेति खप्रत्यये ह्रस्वादित्यस्य एरियनञ्यय स्येति ह्रस्वः अरुर्द्विषदिति मुम् लालक्ष्मी नलोकेति षष्ठीनिषेधः ५ राजनीति २
जन्यावमच्छवत्करिणौमुखान्निर्गतजलवत्मालेयाभः किमजलस्य कणालेपास्तेषां गलनक्रमेण संभृतेः संचितेः कुशाकिसलयस्याग्रे प्रायेरप्र
स्थितैः स्वचोतीक्ष्णाग्रभागे स्थितेरच्छैर्निर्मलतरैर्दविंदुभिर्हिमजकणैः कर्तृभिः मुक्ताफलान्यवमेनिरे स्म वगणितानि मौक्तिके तु लेशो जातमित्य
र्थः किंभूतानि मुक्ताफलानि सुषिरे विवरकरणे कुशालेन माणिकारेण मध्ये किमपि लेभ्कोत्तरं स्तोकं वाप्यः सच्चालो ह्रस्वाधेयवपालाकाप्याः शोवेवसु
खावांकुरत्वेन संकरसंयोगं गमितानि प्रापितानि अर्थविधानिव मच्छः करिशीकरस्त्वमरः छिद्रोपुचप्रत्ययेपायेरपिकरणे शते रित्यजेतशयशब्दे वा

एम
२

यमुखमेव प्रथमं पश्येदित्यर्थः यद्यस्मात् हे अंग स्वामिन् प्रियजनस्य मुखांभोजादन्यत्तुंगं उत्कृष्टं मंगलं शुभावहं वस्तु नास्ति मातः कस्याय प्रथमं
प्रियजनमुखदर्शनं कर्तव्यमिति लौकिकी स्थितिः त्वं नः पूर्वं प्रेमपदमिति हृदि भावः दर्शनसमये त्वमेव तत्कालमुकुलस्मितः पश्चात्कृत्यमनंपर्व
णोत्थानमित्युत्तमकुलस्त्रीजातिश्च जय जय इति वीप्सायां द्विरुक्तिः प्रभाते भवेति कालात्यन्तसफलयत्नमपि सफलप्रश्नात् न करोतीति एयंत्ता लो
टिमति किमेतडित्संज्ञायोः स्थायमपाराञ्जेपरीपस्यामिति णमुत्पपरीक्षात्वरात्तीयामयतीति समासः २॥ ॥ वरुणेति हे राजमृदुरंद्र
स्यमहिषी राज्ञीस्त्रसोमाचोहरित्दिकू यतः प्रभाभागे मध्यमप्रारंभभाग एव निजमुखं तिमिरत्यागे प्रसादमिणोनि मूल्यायाजास्मेरं सहसं धत्ते (
विभर्ति उत्सदलेवरुथं मंसेवरुणस्य हरिणीं मार्गमितीवोमा यामासादयंतं भिगंतमतएव रुचिनिचयस्य कांति समूहस्य पस्य सिचयस्य व
स्त्रस्य शाभागात्तेषांमपि गोपनलेपोत्रंशस्तस्य क्रमेण केकभागापगमक्रमेण निर्गतान्मंशंवेन्यसतो निरंशुकं अथ च विवस्त्रमंशुमदिन

वरुणगृहिणी मायमासादयंतं समग्रुरुचिनिचयस्त्रिचयोपांशक्रमेण निरंशुकमन्तुदिनमहं सेपश्यंतीव प्रसादमि
षात्सौनिजमुखमितः स्मेरं धत्ते हरेर्दिग्यो हरित् ३ अमहलिनशस्तादकृत्ताराननलोचनगोचरास्तरुकिरणघाभंचेति
क्रमादपरस्परः कथयति परिश्रांतिरात्रिंतमः सहृदयानामपि दृशिक्षणमाण स्त्रमीपदपितस्त्रियां ४॥ मदसेपश्यंतोवमनुनु
स्तस्वस्य दयमागमस्त स्वप्नमेतस्यामनुरक्तरमोरणमामापन्नोपमितीवहसतीत्यर्थः अन्यापि नारी अनुरक्तमाति विकलेगलदस्त्रं पर
स्त्रीसेवमानंविटं दृष्ट्वा मुखं स्मेरं करोति प्राच्यामरुणोदयो भवति प्राची च्यात् अरुणकिरणप्रसरणवशाच्चंद्रो विः प्रभो स्तेजिष्ठिमिषुरात्तिनस्या
च्छीघ्रब्रुयस्वेति अशोनभ्रशस्तत्तीयेतियोगविभागात्समासः ततः पूर्वेण षष्ठीसमासः इतः सप्तम्यर्थेतसि एवंप्रसंचंद्रं पश्यंती इतो स्मा
द्धेतोरिवेति शति रहथ मानाद्स्मात्प्रसादिषादिति वासं वेयं पंचम्येच ३ अमहलीति भोराजन् अमहतिनतः स्वरूपेणैव सम्नतराः ध्रुवा रुथत्याद्य .
स्तारा इदानीं तारूहर्दवलोचनगोचरानभवंतिः स्वरूपेण सत्त्वमवात् सर्वमपि च लघुपतापिमहत्याम्नेनयाहृद्येलादानों मर्वेष्याने हृश्यंतस्वरस्यर्थः ताह
स्येवा बहुसंख्याः पूर्वे स्थूलाः प्रकाशमानाश्चयाथ स्तारका स्वाथ्याद्रय तास्संप्रतिसुतरामल्पाः सत्या श्वसत्येनेत्रगोचरा न भवंतीति वा यस्मात्पराणैः
सूर्यस्य किरणाः अपरस्परः अस्मद्दृगिक्रियासततमविच्छेदेनमष्टाः संततः क्रमात्स्वागमनमेवं तोगाढं तेसूर्यकरस्पर्शवशान्निःप्रभत्वात्तारा नहश्यं

का॰ नै॰ नियतोक्तिमहत्संग्रहः पुष्पादिस्तलतानां संग्रहः। त्रिदशाद्देवास्तेषां मिथुनं तस्य क्रीडासंबंधि वितल्पे मंचरूपे विहाय सिषगते निधुवनं सुरतसंमर्दः
१९ टी॰ तेनच्युता विकीर्णाः स्रजः पुष्पमालास्तासां भागः एकदेशस्तस्य श्रीभरे शोभातिशये यन्मात्रे तस्मात् लेवते तथा विधुरदंडः पर्णैः वृत्तस्वंडं गंडउपधानवि
३ धानं यस्मिन् तल्पे तस्याप्यमान हृत्पुष्पतरोस्त्योषिकप्रकारं नपरिहरतित्याजसंगो करोतित एवंत दृष्ठो मते इत्यर्थः। किंभूता विधुः मृदुतरकराकार
रोरतिमृदुरपिमपरेषस्तलोत्करैः कार्यां समभूद्रेहदरंभूरिः परिपूरितमध्यः गंडो गेंडोपधानं मृदुतरकार्पासपूरितमध्ये वृत्तं पुष्पं च भवति ष्टर
लतरास्तारास्तल्पविकीर्णाः कुसुमतुल्या इत्यत्र स्पष्टं यत्तेः चंद्रो सोऽरप्रकाशमस्य स नंत्येन साकु चतोति स्वकांतिभिः मध्यमेव रस्य
नर्दितगंडोपधानस्य निःशोभोस्तमयोन्मुखो जात इति भावः। संग्रहमद्य वदति स्त्रियमश्वेत्यपृ उत्करः नलोरस ठदरंभरिः फलेग्रहिरात्मं
भरिश्चेति चकारस्यानुक्तसमुच्चयार्थत्वादिन् मुमागमश्च ॥ दशोनि दशचालानि मासांतो एकस हस्रसत्याश्चतुर्णाम् ग्येदादिवेवा

३ त्रिदशमिथुनक्रीडातल्पे विहाय सिषागाद् हते निधुवनविधुतस्रग्वैदग्ध्यीभरं भागश्रीयद्धः। मृदुतरकराकारैस्तलोत्करैरुदरंभरिः परि
हरति नार्द्धं गंडोपधानविधो विधुः ९ दशाशाते चतुर्भेदीमात्वोविवर्त्तनमत्तयः सविधमधुनालं कुर्वंति ध्रुवां रविरश्मयः। वरुह
रेप्यध्येतृणामयं तद्रुद्दचति श्रुतिपदमयस्तेषामेव प्रतिध्वनिरध्वनि १०॥

दिवेराज्ञो समाहारश्चतुर्वेदीतस्याः पर्णवाना माश्ववलायनते तिरीयकादिसंतानां तद्भेदविभागमां विवर्त्तनरूपाभ्यासानाचिकाय याभा
वरूपाः शाखा रूपतां माप्ताः मत्तयः स्वरूपातिशयेषां तादृशा रविरश्मयः धवं यस्मादधुनाप्रातः समये सविधमस्मदादिसमीपप्रदेशं
भूषयंति सर्वे पि समीपप्रदेशमागच्छंतीत्यर्थः तस्मादद्येत्यध्येतॄणां पठतां वदनलनस्तोरुहरेभद्रीति विषयेऽम्याकर्णमानवर्णानुर
पस्तेषां वेदपाठोऽभवन्नसौ नां सर्वकरागणमवश्रुतिपदमयो वेदपदरूपः प्रतिध्वनिः प्रतिशब्दोऽध्वनि गगने उदंचति ऊर्ध्वं प्रस
रति वरीषु प्रतिपालो मुक्ताः अध्वनि मध्ये नारध्व निरुद्धिंतयथा नयोति वा अध्येतारो हि प्रातर्मेध्वनिनावेदानधीयंते अवश्च राम
ते साध्याः सर्वे दयो जातो ऽध्येतारश्चवेदाः अनधीयंत इत्यर्थः दशशतेति मत्तिविशेषणं चतुर्वेदी समाहारद्विगोङीप्पदमय ३
स्ता इत्येमयट् १० ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

रवीति रवेः पौर्वाह्णिकोरुच्चय एव ऋचः तासां प्रातःकाले रविकिरणानामल्पत्वात् अभिः सर्वाङ्गे दिवि देवैर्धार्यते ऋग्वेदे इति श्रुतिप्रसिद्ध्या अभिः पादिश्रुतेः
ऋग्वेदवाक्यानामोंकारेणप्रारंभे मलावेशुद्धस्वच्छलक्षणप्रारंभेषु उदयसमयेषु स्फुटं प्रकटीकृतं अमलं स्वरोच्चारणादि दोषरहितं अनुस्वारस्वर्णविंदुतां गमयितुं अ
विमर्दं विहायसि स्थितास्तारकाः केनापि उच्चार्यन्ते अदत्वयेन स एव तद्वत्तामलत्वात् योग्यत्वात् अत एव मणयविंदुनिर्मा णां येन ताम्रसंतद्वत्तेः अन्नदृष्टेन स्व
र्पः भत्यत्तं ओंकारसद्भावाच्च प्राकुल्यातमाविंदुतामपि वर्तुलत्वं अथ च ऊर्ध्वं चीयन्ते नीयन्त इति यावत् सूर्यप्रभोदयएव तारकानयन्तीति भावः अथास्तमयोन्मुखा
दस्माच्छिशिरमहसः अंशवः विंवात्सकाशात् प्रावाप्यासामच्चामुच्चैर्नितरामुदर्ध्वं आनतया गतेन तयाऽथ च लक्षणव्याख्या लतया उपरिस्थितित्वयाच ऋ
यचो दात्त इति उदात्तलक्षणयोगाद् उच्चैरुदात्तत्वेन योग्यत्वादुदात्तस्वरस्य विरचनायानिर्माणायासंशयं निश्चितं केनापि हता नीता इव उदात्तस्य शिरोस्थित उपलभ्य ॥
मानत्वव्यञ्जकोर्ध्वरेखालिखितेयजुर्वेदे चरकशाखायामुपनिषदि उच्चैरुदात्तः समाहारः स्वरित इति लक्षणं इत्यमत्रं किरणानामप्पलक्षणये उपरिगा ॥

रविरुचिरचामीकारेण स्फुटामलविंदुतां गमयितुममृद्धीयतेविहायसि नारकाः स्वरविरचनायामामुच्चैरुदात्ततया हताः शिशिरमह
सो विंवादस्मादसंशयमंशवः ७ व्रजति कुमुदे दृष्ट्वा मोहं दृशोरपिधायके भवति च नले दूरं तारापतौ च हतौजसि लघु रघुपतेर्जायां मायां
मयो मिव रावणिस्तिमिरचिकुरग्राहं रात्रिं दिनस्तिगमभक्तिराट् ८ ॥ मित्वात्स्वच्छोपरिननलेखात्तुल्यत्वाद्देवोत्थे स्थितं सर्वप्रभोऽत्र क्रमेणचं

द किरणा अपि लक्ष्यीभूता इति भावः हताइति पाठे स्वीकृताः अप्रसेवार्थे उभयत्रापि योज्यं रविरुचिरचां अस्तमयक इति महत्तिभावः ७ व्रजतीति तिगमभक्तिराट् सू
र्यः तिमिरमेव चिकुराः तिमिरतुल्याः केशास्तेषु ग्राहो ऽस्या इति या तं रात्रिं दिनस्तिलघुशीघ्रं विनाशयति कः कामिव रावणिरिन्द्रजित् मायामयीमायानिर्मितां
रघुपतेर्जायां सीतामिव कस्मिन् सति वा कथार्थ स्पष्ट अर्थत्वाच्च दीयतानिर्दिष्टन्न रूपं कर्मदृष्ट्वा कुमुदे केरवे मोहं संकोचं व्रजति सति अथ च सीताद्धिं समस्ते दृ
मेदृष्ट्वा कुमुदाख्यो वानरो मोहं मूर्छां गच्छति सति नलाख्यानले च भवति त्वयि दृष्ट्वा सूर्योदयसमयं ज्ञात्वा दृशोरपिधायके उन्मीलितने नेसति यद्वा नले त्वयि ने
योराच्छादके भवति सति अथ च नले वानरसेनापतौ तारसुण्ठं नदीयं कर्मदृष्ट्वा किमपि कर्तुमशक्यत्वाद् दूरं ववरणा छादना तारापतौ च सुग्रीवे चन्द्रे पिधाय
के हतौजसि च निस्तेजस्के म्लानवदने सति रात्रिर्निर्गता रविरुदितः कुमुदं च निमीलितं चन्द्रश्च निःप्रभो जात इति भावः मायामय्याः सीतायाः वधः इन्द्रजिता कृत
इति रामायणे मायामयी माया दृश्यते दीर्घं रावणिरपत्यार्थं वाक्यादित्वादिञ् चिकुरग्राहं समासोपपदे समासस्तत्र वितिनिर्देशेण मुलं गभस्तिभौ

८

काले. १६टी. ५ अथामिति सुरसुरलं देव मिथुन एतं तस्माज्जाता क्रीडा विलासः समर्दः अथ च सुरतल्प राजा दिरतक्रीडा संमर्दस्तेन लग्नात् त्रुटिताद्धाराच्युता मुक्ता
इव हृत्तारास्ताशु सक्रिय देवगणं सुराणां मक्षि रम्भ लंय जगनं निधि नित रामप्रभुरव्यलक्षणं न मग्नता ऽन्नः वस्त्रः सहस्रं करायस्य स सूर्यस्तेन अपय
रजः शोधकेन वं लण रुता नृपातः सेमार्जनात्वाभातिक स्त सम्यग्मार्जनात् तिमिर निराकरण द्वारशोधकद्धृतं शोधन्यारजोपनयनेन शोधनात्ति
रूपाधि र हिता स्वाभाविकी निजावस्था सहज दृष्णालस्याः प्रियाकृत्वाल मी सं वं धि णोभा त्यागाद्यं च रजः पुष्पमाला मुक्ताद्युपाधिः त्याज्याः स
हजेप्रिया विलस लक्षण स्यादृशमी स्मरते विलोक्यते स्पर्यकेरेंगगनं भूषितं ताराश्च मर्दया नहस्यंन त्यर्थः इपदितिपाठे हस्ताभिनयादितिम
हृदित्यर्थः विलस स्या बकुकरः इत्यमरः आविभक्ता निजस्त तिसर्वै स्त दितिसीदंशो तिघुस्त दः सस्त द्विशेति क्रिय हृदय अंपाडे सुपसंख्यानमि
त्यलुक् प्रमात स्वरुषहलो तिवकुल मिति बाकुलकान्ते लुक् द्विवचन् सात्यदायो रिति मत्व निषेधः बकुकरः बलस्पहे दिवा विभातिटः उ

4 प्रणामविभक्तास्ताराहाराच्युता इव मुक्ति का सुर सुरतजक्रीडा लूना दिशि दिशि यदा त्नभिः बकुकर हृता स्मानः संमार्जनाद्दधना
भनः निरुपधि निजावस्थाल स्मो विलसल्लणमी सक्ते १२ प्रथममुपहृत्यार्घं नीरैः रवं हितं तं डुलैस्तिमिरपरिवहं सोपधा वलीधाव
लीकृतैः अथ रविरुचां या सातिच्छ्यनभंस्व विहारिभिः सृजति शिशिरल्लोकस्त्रोलो प्रथेरुदमस्तुभिः १४॥ पधिः उपसर्गेभ्यो किः।

१३ प्रथममिति नभः अर्थरविरुचां तिमिरपरिवत्तनभः समहृस्तत्त्वाद्यूर्वी पर्वावल्यो दूर्वाग्रे धि परंपरास्ताभिः शावलीकृतैः कर्बुरीकृतैर्भिन्नैर्ने
त्नारैर्नि हृत्तरूपैरुज्वले श्वारवेदितं त्रुलैर भग्न निस्तुष शालि बीजैः कृत्वार्घं रज्ञां प्रथममुपहृत्य वत्वा प्यानंतरमेव स्वविहारिभिः स्व
स्मिन्वर्तमानैः स्वसत्तावेश्य शिशिरस्य हिमस्य लोदा चूर्णविंदवस्तेषां प्रेणी मयैः परंपरानूपैरुदस्तकुभिर्जलमिश्रयवचूर्णैर्नाम्ना
साति पर्यभोज्यान्न हानं लक्षणमतिथि पूजनं सृजति करोति अन्योपिदं दुलदूर्वा दलपुत्रेन जलेन पूर्वमर्घं दत्वा सक्कादिनास्याः
दूसा साया तिपथे भोज्यं ददाति सर्यदीमयैः पर्वतारास्तिमिरं च हिमजलकणान यनयं तिस्मेतिभावः कल्पेपूजा विधावर्घः अक्ष
पुष्पौ चतारस्यादित्यमरः अत्रतारशब्दः पुलिंगः तारयति सायानि कानितिएपं तात्त्वरतेः पचाद्यच् रविरुचां सवंधसामान्य वि राम
वक्षयाषष्ठी उदकस्य कृत्वाः सक्तवः मध्यमपदलोपी उदकानि च सक्तव श्चेति वा समासः मंथोदनेत्युदादेशः १४॥ ॥ ॥ ५

॥

जयतीति अंभोजस्य मलकुलस्यानिवेधनवो बंधवः अकारणमित्रं तदानंदकारी भगवान् अंशुमान्(?) सर्वोत्कर्षेण वर्तते स्यर्यो मम बलं इदं स्यवैजयंतं तत्स्यस्या
या पाप मलिदं किमपि स्तोकं यथा तथा उपमृतं आश्रयतां न भवति प्राप्यति आश्रयति तावत् तं यतिमर्थं मा गत इत्यर्थः अथ च तं श्लिष्यति पराश्रयं
त्रोम्बरस्य परस्परा श्लेषो युक्तः किंभूतः अपसरत्पुरः पला यमानमरिचक्रं पंथ्वां तं तस्य मतीचः पश्चिमाशायाः संबंधिनि विपत्त्य येगगनमार्गे मंडलस्य सं
धीभावेन यत्लगनं संश्लेषः प्रत्यग्दिगं तमाश्रितं चलनमिति पाठे संधी भावेन यत्रिधाने सामर्थ्यं नारंभेते न फलं तस्य फलो भवतु आश्रितो निरंतरः
स्वर्णाचलस्य मेरोः प्रदक्षिणलक्षणं स्तयो भ्रमः स एव विभ्रमो विलासो यस्य सततं परिपालनाय राज्ञो भ्रमतो यामिकस्य चौरपलायनेन भ्रमणं भ
वति तथा स्वर्णाचलरक्षणाय सूर्यस्य भ्रमणविलास साफल्यं कुत्र भवतीत्यर्थः अतएव स्वर्णाचलपदं माश्रितो नित्यनादि पर्वोत्तरार्द्धविपर्यासो तत्तान्वयः प्र या
ण मयणा लिंदा इत्यमरः बांधव प्रशस्ता दित्वात् स्वार्थे अण् अयवमसादस्य प्रातिपदिकांतत्वान्नलोपः प्रघाणश्च उपघ्न आश्रय इति च प्रघाणोपघ्न शब्दौ

जयति भगवान् अंभोजस्य निर्बंधनवांधवः किमपि प्रघणस्यासादस्य प्रघाणमुपघ्नता अपसरद्रिपोः न मांजिष्ठ तथा मंडली लग्नफलद
श्चोत स्वर्णाचलभ्रमविभ्रमः ११ नभसि मदसांध्यां तथ्यां द्रुममापतन पतित पाविन्द्रे रेखे [illegible] पातां रवेरव धारयन् रशशानि शास
नत्रासादाशामयात्तरमांश शोनस्य धिगमना नारापाराववेते रुद्धे यत्र १२॥ साधु प्रत्यक्रशुबस्य ताले रंचलुगितिलु कलशिलादि सुस्थित

इत्यथ यत्वञ्चम् ११ नभसीति पापाणिमिजां मकरंदितयापात्र दृष्टपत्युविशेषस्य विजयसनं मारणं तस्मात् सोमयं तस्मादहरमामाप्यं पश्चिमादिश
मयाश्रयो तथा तारानेदनात् तद्रूपे पारावैतेः तस्य चोद्यपलायनरत्ना तस्य सर्वग मम गया रेभ द्रुत तस्या धिगमनात् परिता नाडदंड्यात् पलाय
तं केविधः पापीन प्रभगगनेस्थां तमे धकारत्वद्रूपध्यं त्वाणकं काकां प्रमापणे कारणे निविधोपत्रिता मधेनाद्यपरिद्विना णामहत्सोंसर्गे तेजसा
इह आगमागे विहरणे श्रीउर्न्ने रवेः सूर्यस्य भ्रेणेन यातोमदग पामवधारयन् अयमस्मिन् विवाहिम्भा या पेनयातेन का कादीन् हिंस किल तिशाणयु
कः उरुवः मदीयं पापशाम प्रियमा सार्थेन तदीयाः पेनयाहूमिधं नोदिमियाप लाप्यागच्छति पाराव लाघ्रुद्वी पायं। तिसर्यो केशगगने रवेर्लेतिच
द्रः प्रतातो गतः तारा श्च नद्रष्यं तद इति भावः इहनभसीति शापीश नित्ययुक्तः पापमास्त्वादि वतद् धिगमादि दिवेति च प्रतीयमानोत्प्रेक्षा अथ या
इनः पतिः श्येनः श्येनेयालाद्यमगया पारावतः कलरवः इत्यमरः पतनं पातः भावे घञ् श्येनानां पातः श्येनपातः सोस्यां क्रियायां वर्तते श्येनंपा

का०टी०
९०टी०
५

मस्या यां गजयित्वा सुवर्णमयगरुडसंपर्का द्वेष्टकस्याद्येष्टनामसुवर्णपट्टिकायाधारणात् जातवर्णा किं स्मयितुमपि नालमभवित यस्मै वेति गरुडस्तेषां सुवर्ण
मयवीरपट्टिकास्थाने जातहस्तुच्छितमपि तथैः न देष्टकवेष्टनेति स्त्रियएवं वद्दिति एवं द्वेष्टकाः कर्त्तरि त्तुल्य ९६ ॥ ॥ रवीति भो राजन्सं प्रतिमानेका
लेवलस्य प्रति वलः धात्तुः प्राचीवर्त्ती द्विस्तस्य वलमेनं तत्राथ स्थापि तो मध्यवर्त्तिन्यो बड़वास्तुरं गो गाढप्रेम मर्यो द्वेषुदृष्टानुरागाः सन्तः रविर
घस्यान्समीपगान्समीस्य मेघुना र्थे आत्मनो ह्वाने छेति अस्य मुख्ये दायां निश्चितं नाइष्टं तो वेत्यर्थः यतः स्मरपरपराधीनेस्वां तं चितंया सां
मया रथां गविहंगमी चक्रवाकापि निजं स्वीयं परिहृतं चक्रवाकमिदानीं प्रातः समीपमागतं दृष्ट्वा कामवापत्र शान्वितात्र एवराति वियोगेन दृ
ढानुरागा सतीमैथुनवांछया रुषसंतो तिआत्मनो वृषभिच्छीती हम बहुलवंतं मेघुनार्थं कामवलउत्यर्थः स्थीम्ब्वाः पूर्वस्यां आगताश्चक्रवा
कयोश्चसंगमो जात इतिभावः अस्य स्यति दृषस्यंति आत्मनो म्वाने छति दृषमिच्छतीति वच्यविस्मस्त्रीरत्यमयोर्मैथुनेच्छायामिति मिथुने ८

८ रविरथ्यथाप्रथयंति अर्वं वडवाल प्रतिवलवलावस्था यिन्यः समीस्य समीपगान्निजपरिहृतगाढप्रेमा रथांगविहंगमी स्वरथ्य
पराधीनस्वांता वृषस्यंति संप्रति ९७ निशि विरुणनाः क्षीरस्यं लः क्षुधाग्रकिशोरकामधुरमधुरंहृषंते ते विलोकित वोलधिः क्षुधा
समग्राः स्यात्रो स्या यं क्षणात्रापि मेथुन्य रभवति लालेहृषचरणे लगणस्यति ९८ ॥ त्राथ्यमसुगा नार्थे मत्सुवह्निमानं चैतत्रूष्टानु मेथु
नमिच्छां तीत्येवार्थः वृषस्यं तीवृकामुकीत्यमरः तथा च इतिरामो वृषं स्यतीमिव कालिदासः प्रभोपरिहृत इतिनिपातः गाढप्रेमे तिडावुभाभ्यामिति
पत्र वृये पिडापडायो वैकल्पिकत्वादेकवचनातला विहंगमी जातित्वान्ङी एरथांगीचासौ विहंगमीचेति समासः ९७ निशीति भो राजन्नति
क्षिराञ्रो निरशनानिहारः तएव क्षुधा क्षीरस्य लः आत्मनोत्यर्थं क्षीरं दुग्धमिच्छंत एते अश्वकिशोरका अतिपरिक्षाः अश्ववालकाः मधुरमधु
रं यथा तथा विकलशब्दं तथा विलोलिताः पुनः पुनश्चालिता वालधयः पुच्छा नियसां क्रियायां तथा तथा हेषंति हेषारवं कुर्वंतितथा
तवमं दुरायां स्थितसुरंगाणां समग्राः समस्ताः स्यात्रो लछायां प्रायस्यानाच्छी प्रसूत्यापक्षणात्र्यहेषमाणः सन्मणि मंथ्यनामकेन धरेभवानां राम
ले जालानां शिलानां मैं धवशिलानां दृष्टया स्वाद्नायेह्या इच्छया पुनः पुनर्मुखादिचालनचेष्टया वाचणः स्यातः स्पृष्टवणस्यति लोलुपत्वेन लव ५
णमिच्छं ति अश्वकिशोरकाः प्रातः क्षीरपानार्थं हेषंते अश्वास्तु प्रातः सैंधवास्वादनाय हेषंत इति जातिः सूर्योदयो जात इत्यर्थः क्षीरस्यं तो लवण

असुरेति दितिसुता दैत्यास्तेषां गुरुः शुक्रः आदित्येभ्यो देवेभ्यो हे तुभ्य उत्स्यां जातां अभ्यर्च्य सर्यात्संजातो विपत्तिं मरणं नाशं च कचवत् तद्ह स्यति
उत्रवत् उपागतं आगमसुरेभ्यो हितमपि तेषां रात्रिंचरत्वात्तु तुल्यमपि नमः प्राप्ते यौक्तुं योजयितुं कोऽलं तु कौंजा अयं इपां सतानां जीविनो मित्यनु
गतार्थी विद्यां किं न पठति अपितु स्यं पठेदेव परं चेदयं शुक्राचार्यः प्रातःकालीन संध्यायां मौन व्रतं मौन लक्षणो नियमस्तस्य त्रयो भंगस्तस्मा
जीरूतां भय शीलत्वयदि नवत् तेन धारयेत्तत्रार्हि संबंधः सो नव तात्त्र तजीविनीजस्याभावात्तत्त्व मितनमौनजीवय तीस्पर्धः कचस्य जीविनो दि
भारतादिभ्यो वगंतव्यं लभ्यः सर्वेणातं तेनाधितमिति भावः असुरद्विसे च तुर्थी तादर्थ्येति समासः कचवत् तेन तुल्यमिति वतिः पठति वर्तमाने का
लसामान्ये लट् लुङ्तौ वैकल्पिकत्वान्नुमभावः ९५ उदयेति अन्हा दिवेन सह निशा रात्रेः रणे संध्या मध्ये ऽस्मिन् क्षणे प्रातःकाल इत्यर्थः ।
तत्र उदयशिखरी उदयाचलस्तस्य प्रस्थानि शिखराणि कस्तूरिकाभिः प्रातःकालीभान पक्षे तापेद्रुतानां विलीस्विनानां अश्मजतुनांशि

असुरद्विजमप्यादित्योत्स्यां विपत्तिमुपागतं दितिसुतगुरुः प्राप्ते यौक्तुं न किंचवत्क्षमः पठति लुङ्नौ कठे विद्यागयं मृतजीविनीं प
दिनवदन्ते संध्यामौनव्रतव्ययस्तां ९५ उदयशिखरिप्रस्थान्यकारणेत्र निशाः क्षणोदयति विरहस्पृशा गुरुपाद्रुता अश्मजंतुस्रवाः
न् उदयदरुणमणीभावादरुणानुजे मिलति किं गुरुसंगात्तु क्यानवे स्वकचेरना ९६॥ लाजत्स्नांस्नवान्नवाहमुदयतियथाच्चरे

उत्सवतुल्ये रात्रि विनाशकारित्वात्संग्रामइव संध्यामे विहरं स्तयोर्युद्धं कौतुकदर्शनेन परिकोडमानः प्रवासर्थः अहराजो यत्रैवं भलान्युदयाचल
सानुशीवाला नयसंज्ञापक्षिणी नयो लाजस्तु स्ववत्प्रवाहानेवक्रियत्काल विलंबं प्रमाली भस्म रुधिरप्रवाहान्धारयंति रणभ्रमिकाल विलंबे न
य धूसला रुधिरप्रवाहा भवंति अतएवोदयन्नुदयं प्राप्नुवन्नरुणोऽजस्तस्यं वृद्धिपक्षाभावेन मस्कार्येव यथेयमादरोभ्रत्युति प्रायः तस्माद्धेतो ररुणानुजेग
रुडे मिलति संगमं प्राप्नुवति तयोररुणगरुडयोः संगान्ये लनादेतोः रक्तः सोपमदो स्यान्नवास्तत्कालमाध्याकाशा कृष्टा इतिकाष्ठिकायन्तताररोनत्नेर
का निमिता वेष्टकौ नानवा इष्टकायत्र शिल्पेतन्नवेष्टकं तेनवेष्टना प्राकारः किंमु न प्रकाश्मनतंर्व्यायितु सेवनतंर्भ स्यर्थः परिचारभते किंकरप
काश्यप्रुष्यमाने तद्धिगेलोला विहारिणो यदराजस्य स्वामिनो महभाजो वितेगैरिकसुवर्णमयित्तत्वेष्टकानि मितप्राकारोध्यवस्थितिकतेनास भाय
ते अथच दिनरात्र्योः संनानोस्तयोः संग्रामे उदयाचल चसानुत्रिनद्भ तुल्याविसंधिरंधारंध्रंतिभयः प्रहारव धानुरक्तास्तिताभवंति तत्रचांदितपतोय

का० प्रै०
१० मी०
६

अमलाभिरानीमे रक्तरिष्यति एवकारो प्यर्थः यत् अयमकौतुकं यथा तथा तस्य सर्वस्येव करं किरणपुंजो स्ति तुकः प्ररूपो नेभक्तः नोद्भिमलः ।
अपि तु मदेहे लसनिराकरणमात्रस्य किरलमो स्ति तु सर्वो प्यर्थः दानं करोतीत्यर्थः अपि च सकौतुकं सांगलिकसूत्रबंकरणे असहमस्य विरोधुः
स्पर्शस्येव हस्तमपि योग्यं किं तु कः प्ररूपो यो मनाप्यपि तु सकंकणं करं सर्वोपि स्पृशतु तं प्रियतमया च वरः परिणीयते सा सदीमाबकौलाजा
अंशुकेति सा च वक्रिं पूर्वमिदं स्निग्धो करोति वरो पितया सह पश्चात् स्पर्शलिप्तोक रोमोलिसंधार्म सर्वांव धरस्त्वे मुखं अस्योपदयोजातस्तस्मा
चलाशलहस्तवे संध्यासमय आजानो प्रणयविरुद्धे तीति भावः कौतुके कुतुके त्वालंस्तस्य पि कथा वीति विग्रहः किं रणाः इति पत्ते जाता वे
कवचनं परिणयति शेष देवत्वाणां मन्नि वधूराकरोतीति पदेष्वरिलुङि वा मेर्ति भूते लङ् पदोत्तरेतु यावत् पुरे निपातितलट् २० ॥
॥ रतीति रतिरतिपत्न्योः रतिकामयोर्द्विते वचनं असमये न गिलिया वत् तस्यैव श्रोः शोभामयो स्तस्संबोधनं हेमेमिनलोनमानां वेदिना

रतिरतिपतिहेलन श्रीखण्डधुरं विभ्रमस्तरां प्रियवचसि यल्लयाचार्यावतामतमानः अपि विधिरचितो विभ्रमः प्रत्ययद्भुतः खलु नर्म
णः प्ररूप सरूपे नैकस्मै वामुदेति मुदे पितत् २१ ॥ माचार्याचेलालिकावयं प्रिये मनोनुकूले वचसि यस्माद्भुरंभारं विभ्रमस्तरां

चाटुवचने त्ववयमेव प्रगल्भतराः तन्न स्तस्माद्भद्रामतमां प्रति लभो अति तमं खुषामसर्थो यो जातस्तस्मात् क्रीडं त्यक्ता यो प्रेशमायाउति ह
लमिति वदन्त्येत्याशो क्यास्तदस्माद् अंशुप रूपवच वपवद् एप द्भुदः प्रातः कालीनस्नान संध्यादिधर्मविरोधिनः नर्मणः प्रातःकालीनालिनग
गनद्भुवनादि किला सस्य पुनः पुनः प्रबोधपर्वसुत्या पवनाधिर चितः विप्रोपि वोप्रव यो रेखले अरूपे केवलाय को धर्माभाय उद्देत्येति तिनकिं तुव
लुनिश्चितं मुदे विदर्षोपामि उदेतु यद्यपि मध्यदृष्टस्य तपा विरोधेन कार्यः प्ररूपस्यापि प्रणयहेतुत्वात् हर्षो पियस्माद्भविष्यति तपा चरितवा
दितवादित्व एवला सर्पात्प्रियवचनचातुर्ये मधाहृतमेवेत्यर्थ क्रीडां विहाय शीघ्र मुत्तिष्ठ लभावः इतोत्यादि विशेषणानर्मोचितो सचिता
वां युवयोर्मध्ये अरूपे रोम हीनाये एकस्मै भैस्यै मुदेनोदेतु मैत्र्याः संभोगादिपत्वात्मविघ्नेपद्यपि सेनो योभमवेत्तथापि तवप्रियप्रणयत्वा
देवास्मात्भिरुच्यालड् इत्यर्थः इतिवा प्रेम्णः क्रोपाभावाच्च विनोदेनमुदेतु मैत्र्याः रोमोवास्तु हर्षोपि साधुस्तथापि समयोचितमुख एवेति वा तत्त
स्मात् द्वसरोचितभीषित्वात्प्रणय द्भुहे नर्मणः परुषं यथा तथापि रचितो विप्रोपि निश्चितमकोपाय केवलमुदेतु इति नर्किं नु मदेषु देत

राम
६

6

ले
समीत्यत्र चाछायां कान्ति अम्बुदो रमाविना दोरत्नवराग्रालोलसाम्यामिति वचनात् लावण्यसायास्तु कृशोदरकाः अत्य इति कन्दर्पमधुरसरसकारे
श्रीरुक्तिः हेमहंसजने समज्ञः पशुविनयत्वात् समुद्रोरजइत्यए स्यामो त्वाय आपादनेपरीसाप्यामिति गमुल् लेदभावेयत्र १८॥ ॥
उडुरिति हे राजन् उडुपरिषदः नक्षत्रपरंपराया अर्हत्वं किं नास्ति त्वोचितमेवेतत्तत्या निशोरात्रे उचितीनकी अपि त्वोचितमेव यस्मात्ताभ्यां
तारापंक्तिविभावरीभ्यां गणे योत्योरुचीगणेरोचिस्समहः शीतलेजाः पतिः प्राणेशश्चन्द्रः इहास्मिन्समयेन दृष्टः तस्मात्तयो रोचित्यमेवेत्यर्थः यस्या (
स्तात्तत्पर्यंतोपतिभंगेकृत्यमितिवचनात्पतितिविपदेमहद्भिर्वर्ण्यो रतिध्वस्तत्वाद्दो चित्यमेवज्ञातेत्यर्थः स्फुरंतीप्रकाशमानाकलंकयाजे
नमलिनाकृशाऽपमनीयावालसंबंधिनीरुच् विकांतिर्यस्यैवंभूतं उडुपतेर्वक्त्रो मध्यम एव च हृदयं स्फुटं निश्चितं तस्मात्प्रपापाणविकारस्यपापा
पाणघटितमिवानिकठिनं मलिनं चेत्यर्थः यद्यस्मात्तयोस्तारारात्र्योर्विछेदे वियोगेऽपि च किंचिदारोपस्त्यपि दुःखं स्फुटितं पाषाणमिति मे

उडुपरिषदः किं नार्हतां निशाः किमु नोचितौ पतिरिह नयनाभ्यां दृष्टो गतोऽयमचीगणः स्फुरदुडुपतेरेणं बध्नात्यस्फुरन्मलिनिभा
ममनः छविः यदेतयोर्विछेदेपि स्फुटं न वलनं स्फुटम् १९ अशरणाकिरणेव श्रीलाजानुदुर्दिनजुहोति यापरिणयतिनोसंध्यामेतामवेमि
दे वोमतिः इयमिव सएवाग्निर्भालं करोति पुरायतः करमपिनकस्तस्थै वोल्काः सकौतुकमोहितं २०॥ वेत्यर्थः वनखेदेयद्वृष्टोवि
योगणं वा स्वस्यापि विलयेनिकटे सति अपि लक्ष्मीतिनाचंद्रेण स्वप्रेयस्याः प्रेमन दर्शितमिति तस्मान्नोचितेत्यर्थः तारापरंपरारात्रिश्चविन
ष्टा च दोषि दीणा तेजा आसन्ना मृशोजात इत्यर्थः अतिदीनोतिपाठे अदः मर्त्यांलायामिति शुलारि अदे ह्नोभाव इतिव्याख्यणादित्वात् ज्या जनित्वा
ऽपि अर्हताम् चेतितुम् आपप्रविकारे आलि आपपत्रो श्रीका रहितलोप इति लोपः आपपमोन्तसंवंधोग्नि विकाराभावात्द्विलोपाभावे अप्रम
नी चासो छवि श्रेतिसमासेऽंवत्कर्मधारयोति छेवन १९ अशरणेति भो राजन्यासंध्या मकरणस्याधिकरणस्यैव श्रीउदुतिनदत्तारोपेकनजार
जुहोति द्वेवोमतिस्तर्येतामेतां भालः संध्यां परितोऽमन्यो लिप्राणपालिः विहायपयतोतिर्न्यदःआंचे मिमन्ये यतः इयमिव संध्याय याभ्यर्यरकत्वाद
ग्निर्भालिंवन्हिविपर्यये ज्ञानं पुराकरोति अकरोत् यज्ञाय वेयंकरोति तथा सएव सवर्णोपिरक्तत्वात् उल्कासाकाशं वन्हि उत्क्षिपुराकरोति ..
तया तवेवकरिष्यति अस्या अयंसंध्या ध्वनि अस्यामंत्रवत्प्रदक्षिणपरिभ्रमणेयाकरोति तयोवास्या अनंतरमेवसर्वां विवाहक्रमदक्षिणपरि

का॰नै॰ १०१७ टी॰ नितं बं पेथिल मित्युत स्माह् वद्यस्मात्परम धार्मिको प्ययं संध्यां संध्योपलक्षितं प्रातःकालं वं ध्यां नियमत्वात् दिप्रातः कृत्यं वदितां क्रियायल
त्वा विहितां करलञजयं रूपयां प्राजगतस्य वस्त्र वसंपृतिप्ययं सर्यं नम सितुसनाम स्कर्तुं कामोपि मात्याङ्नवतीत्रामोप्यर्थपरित्य
क्तनित्यकर्मा सत्यमेयनमस्कारमपिनकरोतीत्युपालंभः अन्योपि कामी कस्यांचिद्दासक्तो निजधर्मपत्नीसंभुजानोवंध्यां विधते दोषेन
गणयतिसंभोगविघ्नभृतत्वाद्दिनकरमपिनाद्रियतेतत्पाश्रयमपिसंध्यादिनियकर्मानुष्ठानार्थंत्यजतीमंप्रसंगेनेति भावः यह् शब्दस्य
उक्त्वाद्वदुवचनं नतत्वे पित्वये स्तनेन समानाधिकरण्यमुक्तं स्यात् संभावने लिङ् २४ नेति सोमलिन्यस्य मियेर्थयुक्ते सावधमेवा
त्वत्सकाश्यात् हितुषितराम्नितरां युतिलास वेलोक श्राम्य रहस्यं विदुषीका प्यथाम ध्ये स्मान्नास्तितत स्मात्कर्तुं नलस्यनियतक्रियायत
नान्निसंध्यादिकमेलोपाडरितंतत्वत्ते हेतुमीमांसंध्याहेतुत्वानार्थपीयमेन मुंचेत्यर्थः किंच खलुयस्मा उदामोमिरेक एव

 न विदुषितराकोपिंत्वं न तनो नियतक्रियायतननूरिनेहेतुर्भमुर्या नाह्विनिमासं अनिशंभवदत्याशानेरजनः त्वत्नुकामु
कीमुमगमभिव्यारथ रहसहचरी मेतां राजन्नपितिन्नितरां त्वलंलरिकिरणे सो कान्तु कैः समालभते नमः उदधितिर
पेन्नास्तत्वर्गोदकुंक आदिहेच्चैलाद् धलिनलिनं प्रस्थापितमः श्रियकुसुमैर्मुरा परांकपराव्दः अन्यदीपकमाय एपीलो
जनः मानिशोभवत्यात्र्यागात् भवत्याकं तेभ्रतया वाऽन्योच्यराष्ट्रेतो रेनं नलंकाम्यमामतितरांमेष्यनेछायत्यांसुभगंन्तस्परवशंकामुकी
परोकामुसुभगासोमप्रपवतीमवाहरणोस्त्रीयस्य एवं भरतं वाभिधात्स्य तिरिदिष्यतिस्त्रीपरवशत्वात् यमित्यकर्मापित्यजतीनं तां कुरिष्यति
तस्मादिदिनाकरणाकृत्यवाचलोकगर्हाद्भिमरिहारार्थमेनं मुंचेति भावः विदुषितराउगितत्वात् कोपितरापिउगितस्येति पदेहस्वः अव
दत्यागात्सर्वनामत्वात्तवलवरवेण सहमैथुस्त्रीसकिदित्वात्सासासुभगाशान् स्यप्रियादित्वात्सुवेस्पतजेवत्तवंनौनिवदाक्तः पत्याय
त्वचासेवलौत्यादिनाक्लितम भ्यासेत्यागमामस्त्र २४ देनि देराजनत्वसहचरी सदासहचरणशीलांतयात्वितरां स्तोभुञ्चरहाएवंभ
तोमप्येनासएंमात्रेरहसुभ्य न्यत नभसको मुखेरत्मनिर्गतेवालेस्तरणैः सर्यस्यकिरणैः करकैः सुमालभते आलभते कुंकुमानुलेप राम
नंकरोतितव्यासंकुचनात् कुं कुमुदाल काणान्सुतेन लिनं कमलवनं प्रतिमुद्रासपापिन्यः प्रस्थासंसेतर छोला श्रियः उदये सकाशा ७

सत्यस्त्वोपजीविनामिहितेपिपरलोकेजोनभवति किंतु स्वर्ग एव भवतीत्यर्थः इति नाकिं चमिमव चः भवी तान्त्याधि वर्षपतो नगा चार्योजित
लज्जा स्मतस्व छंदेवदाम इतिभावः नम्रो वंदि तप तां यो स्वैवस्त्रे त्विति विघ्नः हेतं पर्वं वत् पो या भिमा पेतिकरु वदाम तमो ये यांति सर्गे ति
माप्तकालेलो तु तिगु ध्वेत्यति पायेतमयथ एपा त्वा गुह्ः सतस्त्वे पतिकि एउदे तो तिपोठवर्ले मान मामो थे इति भविष्यति लद्र एव से ताद्र्थ्यं
मात्रविवक्षयाच चतुर्थी २१॥ ॥ भवति हे राजन् त्वेतस्मात्लघुर्णा प्रंगुता दृष्य भ्रलाम्रो ता य स्यादेवं भ्रतो भवः रदीनो भेम्याम दृकोद्रो पजनतः
संध्यो नित्य ह्रत्योपासनामुपास्व कुरु हे तयसा नित्यकर्मानुष्ठानरूपेण अथ मेला मलो ज्वलनि दैशाने शानुजाम्रा त्यानेत भ्रा तासाभाति कोयसंध्यात्वां कं पं
नामनत्वरयति अपि तु त्वरयत्येव अन्यत्पदं तत्तानंतर त्तरो युतिः स्यर्थः दिनोदयं दिवसप्रारंभमवश्यं कारीत्यवश्यं करिष्यति उदेष्यतीत्यर्थः यतः हरींद्र
पतिर्येस्यात्हरितो दिशः माच्याः पूर्वस्यः दशमा सर्गे भ्रवा चरितो रेक्त रुः विपत्र स्त्रिचतु रानेव दृत एवानुरूपासि ता स्या तापालः संध्या मम स्यौं वया
भवलघुगुणोकांतः संध्यामुपास्वात पोमयत्वरयति कथं संध्येयं त्वां ननाम निधा नुजा युतिपतिरथ्याव सं कारी दिनो दयमासिता द्
रिपति हरि तं एव णाचिलः किंपतः द्वाणात् २२ अपितमन श्ह्व त्रैभे पित्वया पदलाभ दे निषय वसुधाना यस्यापि म्लय स्नप
नादिधो भ्रज्ञगणादयं संध्यां वंध्यां विधाय न हृष्टं तान् असि तुभ्यं यनाम स्यात् संपतिपद्मले २३॥ तम्नागे व विधानात्छो घमुत्स्याप स्वतः
संध्याभयास्तेत्यर्थः पुले लिप्तमिश्रणामिश्रयायोरिति स्यात्दमिश्र ऐलः त्यक्तादि पदत्यागे नामंगलप्रतोति परिहारः अर्थे पुलेति भ्रिष्टपदं प्रायो
जिसंत्यापदेश कर्मानुष्ठानपर्यंत मेव कांतारहितोभवतद्नंतरं प्रनरपिधुलासंयुक्ताकं ताम्बेति मिश्रणमपि पिवद्धितं एतदर्थमेतत्तयो जिनाकां
तापाद् स्पर्शमादि त्वाह ते त्यस्य न उवलत्वर ये ति हेतुमस्मिन्कारी तिम विध्या वश्य केति निः तद्योगे वासे तो वि ति निर्णयादि नोद्यमि तिम ध्य
भावः अमासितालुटभ्रणापितम्माचारे कोडः तास्कः द्वाणात्कालवाचित्वाद्वितीया २२ मुषितेति एवो पि चतुः पष्टिकलाभ्यां मृदेर्निवासमतया
ऽग्रमुषितं चोरितं भ्येयस्य ऽपदलति तत्याजितस्वभाव स्वानि षयवसुधादिना पस्य नम्रस्यापि विधो युति विहितसंध्याविनित्यकर्मणो वि
घयेष्य य्यता अपचप्रकारता म्रातस्या तिशयोऽनादरा ति शयो या वर्त्तत इति जिन मम् परमार्थ मिको प्यमेक बलामिस्तमपा त्वयास्व वशी
कारेण धर्मवि मुखः कलः तास्वर्थं अनुचितमेतदित्यर्थः अथ कलानिधिमलया त्वयामुषितमनस्कत्वात्कलानिधेो विधावपि अमारउति

का॰ने॰ १९टी॰ ८ ष्टाः अलयस्तान लिपि स्थिते विकासोन्मुखे अल्पकमलिकादेश्कादिनेपिपासो जास्य कमलमुखे मकरन्दस्य स्वाद्यमसमं हन्तान्निविष्य निरित्व
रा निर्गमपरीला एवं मत्ता अलयः भ्रमरा विकासि प्रियरूद्धमुखलः मुखे सत्वा आमीलं किमप्यपूर्वं रसं स्वादुल्लभमेते जिनी मधुरसं कमलिनी
मकरन्दरूपेरसं आस्वाद्यं वस्तु उषोयोगे प्रभातकाले विनीर्थ्य त्वा नवान्नं नेलन मपूर्वमपच्च प्रेमभरास्वयममुक्त मधुलिट् समलंजायां
मधुकर्या अचीकरल कारयामासुः अविकासस्य त्रिरेकमले अवलत्वात् अवेष्टमपरा कोप एला इति कृत्वा पो ५ प्ये तास्वयं तत्र प्रविश्य मकरं
दं मुखे धृत्वा समानीय मधुकरीम्पोदत्तानाम्पि पासङ्ग्रजयामासुरित्यर्थः किंचिदामल्लसोरमकाशत्वात्कमलानि विकासोन्मुखानि जा
तानीति भावः अन्येनापि प्रालः प्रभये गेऽन्यप्रकाशनं कार्यते उषायोगे तिपाके विभावरीनर्त्तमुषाच्च पार्वरीति हलायुधः उषाया।
अर्थाद्दिनेन सह योगे प्रातरित्यर्थः निरित्वराः इतन्नशोति करपित्युक्ष्मुखलः कृत्वेति स्वाजेलमपत्यम इति कुन्तः श्वाजायां हत्नोरिति

8 मिहिरकिरणाभोगं भोक्तुं प्ररस्ननयातुरः कलितदलकापोद्यानस्य ह्रस्य प्रियं किमु इति विकसिते नैकेन प्रागलेन सरोजिनी
जनयति मतिं सालात्कर्त्तुं जनस्य दिनोद्दनोदयं ... सांप्रतं सरसि विगलन्निद्रा जनिष्ट सरो
जिनी अधरसुधया मध्ये मध्ये वपुर्मुखलम्भयाथयति मधुपः स्वादुंकारमपन्निसरोरुहां २७॥
कमलं त्वं जाया इत्यपिपाठः २७॥

मिहिरेति सरोजिनी कमलिनी दिनोदये प्रातःकाले प्राकृअन्यदलापे लयापूर्वं विकसितेनैकेन दलेन पत्रेण पलद्विलासात्कर्तुरात्मानैव
प्रयलेन जनस्य तिमतिं जनयति इति किं इयं मिहिरस्य सूर्यस्य किरणानां आभोगं परिपूर्णतां भोक्तुं अनुभवितुं मध्यत्रावसदपि तुं पूरेत्नतया
कृतमाप्तभलयाहेतुभूतया उनः भोजनादावन्नालग्राम लकेरणार्थस्यापो ज्ञानस्यास्तुरणमनोदकस्य ग्रहार्थं कलितो व कृत्स्नुलकः प्रकृति
विशेषो यया एवं भूता किमु भोजने प्रवृत्ते नापोशनक्रियार्थं वसादावेते वभोक्तव्यमिति स्मृतेः आपोशानमहेलाकर कमले एकां अनिष्टा
मंगुलिं प्रसारयति अन्याश्च संकोचयतीति संप्रदायः कमलविकासमये जातः तस्मादुद्गुम्फवेतिभावः २८ नटेति सांप्रतं सरसिस एम ८
रोजिनी सरस स्तटेषु लरूपवर्त्तमालानां स्वगमैलीनां सारूपेतैर्मिलितैः कलकलशब्दैरिव विगलन्तीभयंनीनि निद्रेवमुदाकोरक
वे धोयस्याः यद्वा विगलंती निद्रायाः संकोचस्य मुद्राभंगी यस्याः सा अत एव निद्रोन्मीलितकमललोचने वा जनिष्ठ जाता कलकलेनवेति

भिस्यं निरोधरभावास्वान्तर्य एवोत्सुकं भोजलस्पर्शः कलशाः न दिदृक्षतां दर्शने छुत्वां दधति धारयन्ति कुसुमानि निर्गता सत्याः कमलवनं ।
निगंतु सत्यौदयं प्रतीतं तस्य दर्पः जिगमिषवो हि जलस्पर्शं कुंभं दिदृक्षन्ते भ्रमान्तं जातमित्यर्थः न स्मान्नित्यकर्मानुष्ठानार्थं प्रयोजनीयाध्यय
तोऽस्य एवमाभं मुंचेत्ते निमग्नः रहेतिरहस्याणो निपार्श्ववत् स्तोकाननुकैः स्तो कां तिके तिष्ठ पंच गोलमाः सः अत एव पंचमी च व्यासिको
दिष्टः इत्यालुकृतिरयत इगतो इत्यस्मात् उदकुंभाः एककल्लाटीप रचितं तत्वाइत्य दक्षस्योदाहरणः दिष्टस्तु विस्तुमतप्रयोगान्तच्चान्यत्र केति
षष्ठी निषेधाद्द्वितीया योगविभागात्समासः २५॥ ॥ मध्यमेति हेरा जन्म मह स्यतेः सर्वस्य महांस्तिलेनो प्रांसिप प्रथमककुंभ प्राच्या प्रां
प्लत्वेनप पिकृतपानेनैव मार्गेणागम स्ववशात् स्फुटं स विशेषमीक्षितो वन्त हाभ्येस्तादृशानि संति श्रनुपदमनंतरं स विधमप्रागम रहमासा
देवर्तमाने त्वां दृश्यते निविलोम चिपणो लिन्मनंतरं पटिम्रोति ते दक्षणयस्याः पचगज्ञानि शायस्सव हुनाद्वारणदस्तः प्रकाशगावेः प्रकटोकर

मध्यम ककुभः पोष्यत्वेन स्फुटे स्तिल नूत्नहारणप नुपदमि हृदस्पति त्वां महं शि मदस्यतेः यदिमवहनाहूह पोहत्तमो तिवि
नचना मृदयुव योस्ताव स्तदमी वि वेचनचातुरी २६ अमति णये पिपि लेप भावेन प्रागल्भवलाः स्तले प्रसभमलयः पापो
जास्येनि विघ्यानि रिनराः किमपि मुकुलितः कृत्वानीत विधेसरो जिनो मधुर समुपो योगेजा यो न्नवान्नमत्रोकरत् २७॥

एं ऊहः सत स्वति पिरादेरपोहो निराकरणं तयोः त्वमापि समर्थानि न्मनुस्तस्या पर्वोस्य प्रज्ञावणः दूदनस्य ऊहा वा उक्तस्यापि देषोऽकृत्वा
प्रर्जनयोमाहस्तत्र समर्था निसामान्यविशेषभावानिर्णयनि पुणानि तानि रविते जां सिद्धद्वये रिंदन त्वयोस्तावती नाम नेके प्रकारा एणं शोभा संप
उपाएणं लक्ष्मीएणं विवेचनचातुरीं तारतस्य विचारकोणालं वितन्वतां विस्तारयंति मदह्रस्वि नन्मप त्रैवं विपस्यचातुर्यस्यादर्शनादामर्थं
इंद्रोतिराधिता शोभा संपत्तिमान्मलो वेति संफयेप्रथमदर्शनादिंद्र णोभा संपत्तिमत्व सामान्य बुद्धिरनेनतरं चनलदर्शनान्न ले शोभा संपत्तिम
त्वविशेष बुद्धिरिति सामान्या पेत्त याविशेषस्य बलवत्तरत्वा दुभयदर्शि भिः किंपणो इंद्रापेक्ष याणोभा संपत्तिमांत्वन एवाधिक इति निर्णयंता
मितिभावः अनयापि प्रागः ऊहापोहमः सामान्य विशेषभावा दिवाचातुरीं तनो निम्नन्न च्छत्र मनुगेनुपदं तो वम वायमित्यमरः पदेनापि स्था
दि ऊसास्नोत्व विवरणांगुरो श्वहल इत्यमत्ययः २६ अमतीति हेरा जन्मरत लुयसास्तु भावे न पौरुषेण प्रागल्भवलाः उत्कट शालयोनि ष

कां॰नै॰ तिमिरेति भाष्यादयो दिशः तिमिरस्य विरहात् त्यागात् तां दूयंते प्रभास्त्वाचयंति अलएव न कपाः अप्रकाशाः किंचित् रक्यास्तारकाः कांते ।
१९टी॰ पयनल्ला लिमासु अभिमिन यदि योग्यात्यो तुरा निम या : तिलपाने त्रकनी निकानभवनितया का मरसो कमलानां हा मेने विलासैः हत्वा से
नीलकंगमनं भेनवर्ण वर उन्मेयतेन नपने अपि नुसवो अपि सरसि भावं ते अन्या पिमियमग्रे कमलनु मुत्व दासने वनाम
व निलकंगगन वितिरंगगन मुख भागः स्व एम र्व स्वपरिशालाणां गगने मलिमिलिन स्य प्रस्तागत स्य ध्यान स्वधं सनी त्वितो पि नीयात्वं
प्रभात स्य आश्वासह रणां हेतो निजे रयणो भ रे स्वीयैर को निसम रे नील तिशयाम ख च रत्ति अन्यो पि परागतं परिम्लान सहो रणमादरणं गी
कुर्वन्न दुःयेन सापयामो भवति दिशः सरासिन्भ्रम सेद्धुः गगनं चन्द्र त्रा शा दर्थ भाग मा नि नीलि मानं प्राप्ता मितिभावः पूं दूयंते उपमाना
चारेकतः क्रु ति कं अ सतं सर्वधातुकयो रिति दीर्घः स्वनीपणत्वात् वे गाचि नो वर्णा दनुदात्ता दिति ङीप् नतस्य नश्च नील ति नीलवर्णे इति

तिमिररविरहात्तां दूयंते दिशः स्फुटतारकाः कमलमलिते स्वपनो वा नीयंते सरसीमकाशरणि मिलितं ध्वान्तं ध्वं लिप्सु भाद्रस्थाणां
गगनपि त्वरनील त्वंकं विजेरयशामरैः ३१ सरसिजवनान्युद्यत्य द्यां सामालिकसंततं चतरुचि सुस्वं चंद्रं ततं समुपेतु नकेरवं हिम कि
विदृशादायादस्मि प्रतीतमदं स्मितं कुमुदे विपिन स्या प्याप्यो रुद्रैर्निजमिदं या ३२॥
धात्र आचार त्विवताऽनोलया व्यान्तिष्टा ३१ ।
सरसिजेति सरसिजवनानि न हसंतु अपितु लि नसंत्वेवयस्मादुद्यन्नुदित्वरः पद्मसहायभास्तः अयमारूयां विकस्वराणि मर्षयोपे
त्रेस्योदयो भवति समवैविदर्पेणाहि समेवन पायेरैव कुमुदं नदासकोचं नोपेतु प्रशोत्येवयतः स्नानस्य विगतलक्षणांकः सुहृन्न दूरेयथा
हृष्यं चंद्रोदय विकासिनः कुमुदस्य चंद्र हृदये सकोचोयुक्ता एवत्यर्थः अन्योसि सुहृत्नूदये हस्ताव वाल्लि मीलति अन्यो अपवापाय दरिद्रे
कसित कमले गा त्रि संवे यि न्या निज निद्रयाः कुन्ता कुमुदवनस्यादः प्रत्यलाद्यं स्मिन्नं विकसितं मतो तेवि न मयेन र हासं हिमगो रोदे मा
चल स्य स्पर्धा दांगिना नादायादां धा भागिनी सह श्रीः शोभायस्या प्रभात रमित्यर्थः कमलानां रात्रौ निद्रा भङ्गकुमुदानां च विकास सः प्राते
स्तु कमलानां विकासः कुमुदानां संकोचो दृश्यते ततः स्वीयां निद्रां कुमुदेभ्यो दत्वा कमलेस्ताद्रसं परिवर्तं गृहीत इति संभाव्यते इत्यर्थः
कर्यउद्विलः कमलानि विकसितानि च संकुचितानीति भावः प्रतीतमितिप्रतीदेशा निशामिति च पाठः अर्थः पूर्वोक्त एव ३२॥ ॥ ॥ राम ९

दिनस्य निद्रायमाणानि तथा मधुपोऽम्भ्रमरः सरोरुहं परनिकमलमकरंदास्वादं मधुपो मुकुलान्तः स्थमाऽपरस्तु यथा गोऽङ्गनवीमुखेन
मध्ये स्वादुकारं स्वादिति मधुपौलि शाखासु रूपाणि हत्वा यंयत्ति विदलितकमलानि विकसितानि भ्रमराश्च तन्मधु निम्नमर्थं मधुरं च पिबन्तीत्यर्थः
मधुपइति सानि पार्थं मधुपानं च यत्ता दृष्टा भवंति एमंता दृग्वाः संतां विप्रणिम्नं विविधो भाव इत्यनुनिति तु लोना त्वार्पे लितु प इदुत्पलस्वादं
कारस्वादुमिति लिमुकुलं मां लत्वं च स्वादु भौतिति निर्दिष्टान्त २९॥ ॥ गतेति गतवति दिनस्य तौ तिन तवदिनस्याग्रुश्रीयोऽवसानकाले साधं सम
भेदया याउदयादि यसं कुचलं मज्ञाना नां मुकुलानि कलिकाः तेषां कोडान्यथा वदिलोः नीडे व पवेपां उपेयुषां प्राप्तानां मकरंदास्वादलंपटानां
सायं सेप्पामसमये पि कमलेषु स्थिताना [illegible] व दिनिर्गतमशक्त्वा संकुचत्कमलमध्ये पद्मतीडे स्थिता
नामिति या कलं कोऽउमिलिपा ठविधिः एकमलकोशमेव नीडमुपवेपां गतानां यन्ते तरंचोत तत्रावतीतभ्यो वदमालं संध्यासमये भिन्ने श्रुइषत्विकू

गतवति दिनस्याग्रुश्रीयोदयोदय संकुचत्कमलमुकुलकोऽङ्गानीडमवेशमुपेयुषां ३८ मधुलिहां भिन्ने घंभोरुदेश्रुसमागतां
सहसहचरैरालोकं तेषु नाममधुपारणाः ३०॥
लितेषु अंभोरुहेषु समापन्नां क्लिन्नानां यदिहेषु पूर्वेद्युः संकुचितेषु इषद्वी
लितेषु सत्सु सुखेन निर्गंतुमशक्यत्वात्तेभ्यः सकाशाद्दर्शनावी अकमलानि उद्दिपसमागच्छता मधुलिहामधुना सहचरैः पूर्वेद्युः
तेकमलसंकोचात्सर्वमिव कमलकोडान्यगीतेः सहचरैः सहचरो भिन्न भिन्नकलमाद्भिः सद्मधुनामकरंदेन कृत्वा पारणाः उपोषि
तसंबंधीनि भोजनानि स्यालोकं तेलोके रितिशेषः येरास्मौ कमलव क्लान्ते तत्र मकरंदावाप्तिर्वं च वर्णान्तरक तापवासाः अविकसास
दृच्चरास्तु रात्रौ निपाववशात्कियोगाकान्तो पवासाः अतः सर्वेपि प्राप्तमी लित्वा विकसितकमलमधुना पारणं कुर्वन्तीत्यर्थः पूर्वदि
नौतेयं कुचितानि पातः उपः किंचिद्विकसिताती लिसिंधुभ्रमराश्च मधु पिबंति भयात्स्वप्नयोजनात्तस्मादुकुपस्वे सर्थः स्वेपपिबन्ति
नहीय स्मिरलेवधादोवानि वर्षे कपयासकु चित दर्शीभवंतिको विद्ग्धमहागुरुनि पाते उपवासे कुर्वाणा गहदमध्यं प्रविष्य हिनान्तेक्षाति
भिः सहभुंजते ज्ञाति भिः सहभोजनवाये तन्नतेषु दुर्लभमिति शास्त्रार्थः सहचरपदेन सचितः निगड वक्रो पिकाराम्बद्देषु भिन्ने सस्मो चितः
समागच्छन्स स्वसारंवेधनव यता निरालोरेत्तो तिभिः सहमधुरैरन्नैः पारणं करोतीति कौतुकादैनियथा यस्यं पर्हि तो ल्य त्वयपंचमी सपमापेतांहरणः

का॰ मे॰ १८ टी॰ १०

नितंबरुचिमुखारूपतीति बुध्यावज्ञात्वा कांचीं निपतत्पतितानां केवकाम मात्रवहस्यजानितिभावः पार्श्वो अंतरात्मनेति तनुः संभुज्यते भुजोन ग
न इति तनुः अनेन संभोगस्य वियोगादेवन्नतनन्त्वं भवतीति सूच्यते २४॥ ॥ विपत्तीति युवतित्यागेन नो गृहे नित्ये स्त्री वियोगो भविष्यति का
रुचं पीतं नृपं वियन्नितिमतिय तो रात्रि मुखं रात्रि लक्षण प्रिया तापिनं तथा वियोगजन्यतापे परितापे ऽग्नि च निजा इति ताः चक्रवाक पक्ष
स्य काशा इंदुमणि मणीः सूर्यकांत [illegible] विया सति जिगमिषति विरहेण ज्वरलं तां ज्वलतां ज्वालया उल्लसति इह लोभ वति सवलतो जिह्वा येन नेत्र या
ग विहंगमाः विरहिणी ति विकला सहचरी चक्रवाकी नाम यया हस्व संकेत नाम यशोत्वाइह मभाने को ऽग्नि समर सिनाह पारं वारं आह यति
आकारयतीति अन्योन्यमिति विकलो वारं वारं आकार्यते अम्य सिनवेति मंदेरानु मानश्च चक्रवाको नो संयोगः परितापस्यागः परस्परा कांते वेदथ
स्य त्वं सूर्यकांत संताप श्च मालेयं पि हि केयमरः रात्रिमुखं के वेति हि एणीति सपत्नी दित्वान् मिहिरा रूपस्येति समासः रलजि कानर

विपत्तियुवति त्यागेन रात्रिमुखं मि हि का रुचं हिम पतिं ताप चितानि जाज्वलिपापसति विरहतरलजि काव नादयं त्यजति विकृ
ला मिलस सहचरी नाम यया हस्थांगविहंगमाः २५ स्वमुकुल मयेने त्रिरंध्रं भविस्मृतया जनः किमु कुमुदिनी ऊर्ध्वं चेरवेन वं हि
10 कां लिखित पठिता राज्ञो वारांः वा दिमप्रतिभासुये मृगुणन मरगुतास्पर्य पर्यवसाद लुभोतिनी २६॥ लेखा चरतीति आचार छिवं ना

छतरि शं वत् आदू यंति स्पर्शाभावान् इभाव २५ स्वेति जनो लोकः स्व मुकुल मयैः आत्मी मैक लिकाने त्रैः नृपैः कृत्वा अप्रभभ विस्मृतया
नंध्याया अप्यधत्तां गोकारा इति तारवैः अन्न वेदि कां अन्नवलोकि कां कुमुदिनीं किमु मर्यादया च २८ शावकपयति अवयं दर्शनीयपति त्र
स्यां दर्शने नियमात्स्वं मित्रो दयं न सहते इति लोकः किमिति निद्रा तो तेजन विशेषणं वाक्यमिस्यते आह देव्यो तारः स्वयं शृणुत तस्याः स
यदि यदर्शने लभाकरणं यतु येरेभो नेपसहाराज्ञो बीयां पाति भ्यादीनां घ्रातिभास मुख लेख माकरणादि ये थेषु विषयेषु लिखितानस्ताः स्व
पठिताश्चाततः अवश्यं दर्शनीयं स्पर्शमपि न पश्यंतीति अस्यर्य पश्याराजदारा इत्येव लिखितास्तच्चित्रे श्वत्थेव पठिता न तु मुखले कि
मित्याशंक्याह साकुमुदिनीकि लभ सिद्धं न भाविनी भविष्यति अपर्याप्ता जोदारा अपि तु राज्ञः चंद्रस्य अथ चूषप सदारा सर्वे से राजमा
व्याहि आति मुरसि तत्वात् अमर्यपश्याः इयमपि तथा तस्मादेतस्या अप्यमर्यय स्यनाय लोतिरह स्यानभिज्ञोजनो वृथैव तां निंदतीत्य

राम १०

पयस्विनि अभिनवोन्नतनुः प्रभाते आगतः भ्रमरोत्करः नलिने वर्तमानं माध्वीकं मकरंदं पयस्तु पिबतु वायतः रात्रौ कुमुदमकरंदौघैः कुक्षिंभ
रिः आकंठतृप्तः परिशेषेदिरः रात्रौ कुमुदमकरंदवृंदैः पूरितोदरत्वात् प्रातर्मधु पिबतु वा मा पिबतु वा न तत्रास्माकमाग्रह इत्यर्थः अन्योन्यार्क
ठलग्नाः तिष्ठिभुक्तेन वा न तत्रादरः रथांगविहंगमास्तु रात्रौ नीततर्षसकला रात्रिं तर्षित्वा विप्रयुक्तत्वात् कुमुदमकरंदपरितृप्त्यपिपासयैव । स्थि
त्वा इह मत्पत्त्रयेव निजवध्ववश्व आलत्तणो भोजे वर्तमानमथस्नापकमो हंसं तं मधु अधुना प्रातः समये लिहते आस्वादयति एतदुक्तं तावते
वचांभोजस्य पिललतार्थत्वजातमित्यर्थः अन्यत्रापि तत्सापेक्षया उपोषितभोजनं सुकं तरं भवतीति भ्रमरा मकरंदस्वादयति च कवाकाथ
प्रातर्वियोगापगमात् कमलमकरंदमवाप्य निजसहचरीयुं भवतीति भावः पले गृहिरात्रं भारेश्चेति चात् कुक्षिंभरि रात्रौ नीततर्षः अस्याति
बलवोरिति प्रमुलत्सीयाघमतीति समासः ३३ जगतीति जगति त्रैलोक्यमध्ये चक्रवाकेवमिथुने स्त्रीपुंसौ स्मरागमपारगो कामपाश

पयस्तुनलिने माध्वीकं वा न वाभिनवागतः कुमुदमकरंदौघैः कुक्षिंभरिर्भ्रमरोत्करः ३३ हृतु लिह रात्रौ नीततर्षः रथांगविहंगमाः मिथुनि
जवध्वनि जवधूवक्त्राम्भोजे प्युनायश्चामकम् ३३ जगति मिथुने चक्रवाकेव स्मरागमपारगो न वमिवमिथ्यः संयुजाते वियुज्यवियु
ज्यो सततमम ताद्देवाहराघदापदरोचकं तदन्न भुजामंभोजामु विरंचद्भुजे विभुः ३४॥ पारगामिनौ तद्व सावेदिनौ नाभ्यो यथा

स्मरागमपारगो चक्रवाकावेव जगति मिथुने नान्य एतादृशो चतुरे मिथुने मत्त इत्यर्थः कुतएतज्ज्ञातमित्यत आह यो चक्रवाकस्त्रीपुंसौ
वियुज्यपुनः पुनस्योन्येन सह रात्रौ वियोगं प्राप्य मिथो न्योन्यं स्वामिव अतिपरिचयजन्याबज्ञाप्रसंगात् सह मिव संयुजाते सुरतसल
मनुभवतः अजस्रं कामसेवनो हि रागो भवदिति वियुज्य संभोगः प्रत्यग्र संभोगवदास्वादयति चमत्कारकारी भवतीति कामशास्त्ररहस्य
ज्ञात्वेव तावेव कुरुतस्तमर्थः अन्यत्र रहस्यं तस्य यस्मात् अस्य तभुजां केवलपरिवारहारोपयुक्तं भर्ता स्वामी सुलभतरामृतइति याव तोद
श्रावेव तावेव कुरुतस्तमर्थः अन्ये तु अत्र गोस्वामी संभावितरागोपाभवः स
भुजापकः सम्प्रति विषमदशोपसंभावितोपद्रवः इति यावत् स पायात् रोगकरेण हाराम तं तामसरोग्यकारी संभावितरोगोपद्रवः स
न ततमम ततल हृतो देवाद्याराज्ञ्या दरोचकं अस्य तात्यंतानपि लावण्यं रोगमापत् प्राप्नुतस्त्वस्मान्न विहाराणि वियोगभुजे सततमपुरत
स्वादजन्यातद्विप रिहारार्थं भेवसकालभे स्नेहं भ्व्रसितवान् अन्न तरं चेतनरमलभ्य दशमपरस्ये वरुचिर्त्तस्य यथा वियोग वर्षः संभोगो

कुमारलैरेरनिवालैर्मासांमर्तुः करैः स्पर्शकिरणैः जलजामोदः गगनावमत्दिकमलवदलयरिमलस्लक्ष्मिय मन्मानंदल्लेमोत्पत्तिसुकुमतनशीलाम गुल्प
का०नै० लावलिसया शवलनातपिश्रणोर्हेतोः गुंजाउजत्स्निग्धंयत्स्नेरक्ताइपमहत्सुगुंजाराजिशोभाग्रहपालुभिर्गरेणशोलेलजमिलनीलेजातनिःपघ्रंशा
९९टी० लानभविसुमनसांधीरानाम पद्मकारद्रिणोभवंतिवालावापिनकरामवंतीतिकेचित्न्मजानिभावेचित्रउत्पत्तिसुःस्मलेतुक्तीतितारेचर शवलनंत
११ न्करोतीतिरूपंतान्मवं मकेआवेत्युद ३८॥ ॥रचयतीतिय समात्ववेनुमारिलसा तिवाला रुचिरेलांसरसीं पंगारक्षवर्णीस्त्रवयतिमस्मात्स्वकम
लमकरंदास्वादार्थंघानुकान्यालिपटलो भ्रमरपङ्क्तिः स्वसंबंधादेतोकोलीकर्तुं वावरयतियत्नस्थेयेपवत्नमन्तःस्फुटंतीनांविकसंतीनांकमलक
लिकानांदृडेःसम्रहैः पांडूकृतं उदरं मेंडलंमध्यदेशेयस्याः सेनापृथ्वीतस्मात् अंबंमिश्रितंदुग्धसरसीकल्मामीकउरैवजनिजानाः रक्त
कमलेलवर्णमिश्रणात्कउरत्वोस्मिन्न्यावमुने नायांवावालानयोजालः भ्रमरः मधुपरिलोभ्रमति कमलमपीविकसितमनीतिभावः चि

रचयतिरुचिः शोणीमेतांकुमारितमारवेर्णदलिपटलीनोकर्नुब्यवस्यतिपानुकाभ्रजानिसरसीकल्मापीतभ्रवंयवलस्फुरत्क
मलकलिकादंडैः पांडुकृतोदरमेंडला ३९ कमलकुसलाधानेभानेरदेशेषु पवतंयउपजुकृतेनेत्राणिश्रीगरहत्वति व सुभिः
22 कविभिरुपमादानादमोजलांगमितान्य सावयिचयदतपाभावातरुंचमुल्कविलोचने ४०॥

तंविभीरकल्मापेतमरःशेणीं।
मे एणमाचामितिडी एकुमारीतमापवृपेतिक्ष्णः पटलकल्माकौणोरादि ३९ कमलेतिकमलमात्रस्यउपमानाधानेश्मानुकूल्यात्वरणेभा
नेः अहेत्र्यत्याश्चर्यंयत्पंचरूपसंबंधिवलेनियमः अंगीकृत परिपालनपरीलनत्ववपितियावत् यं रुत्त्वाअहे आश्चर्यमत्पःचरूप इतिसर्वं
लिंकुलेज्ञातमतन्नापद्यपस्मात्तान्तिकानिकमलानिविमावपतीतिकिंवाचंकिंनुश्रियोः कोनिलक्ष्योःशृरत्वं स्थानतोविववसुभिः व्यासः
वाल्मीकिकाटासादिभिः कविभिः उपमानात् किंचित् श्रीगरत्वादिगुणसाम्यात् पि अंभोजतांकमलत्वं गमिताभिमापितान्यारोपितकमल
त्वान्यपिनेत्रकमलानि इतिनिर्दिष्टानि लोकनेत्राणि एवरविः सचउपकृतेअम्मीलयतिउदित्वरे हे सूर्यलोकनेत्राण्युन्मीलतिः अपच यदा पार्श्वस
स्लसमर्थानिकरोतियत्नमालोकसरूकृतत्वदः पदार्थयरणसमर्थं यदतिअतथाभावात् कविभिः कमलत्वेनानुरक्तान्युत्कविलोकनेमुच राम
लितोन्मीलयतिनच पदार्थानापादयतियत्नोनकसपदृष्टिः नवालजीविलोकम सिद्धत्तनेत्रयोः श्रीगरत्वं इति स तं सर्वेत्यंकमलानिकम ११

यः किलशब्दः समर्थो वा अन्यमिति कुमुद्वतीयराम र्शेति द्वे सामानाधिकरण्याद् बहुवचनमतिपाठः समीचीनः पठितार एकवचनं
बहुवचनं वा समर्थोद्यवशात् कुमुद्वती स्फुरिते तिभावः अथ भविमुतयाकर्त्तरि भुवः खिमुञ्जिति समर्थ्य अपुरा बहु उपपदे भुवः खिमुच लि
त्वान्मुम अवे हि सकोऽणु लिमत्ययस्यादि निकान्तः वे स्यत्व मलि खितपठितानकर्मधारयो द्वौ वा अन्नमर्थेन स्यो कोलेऽम पलन्नाद्ध्यारि
तिलशः खित्वान्नुम अत एवं तापकालं न्नियायो गे नोपिचन्ते समासः २६॥ ॥ चुलुकितेति गगनेग छुडिः भृगे उदविंदुभिविवचन
भसिपुष्पलदीप्यतेऽग्निं भ्रमेनेस्त्वं विंदुभिः चुलकैः कृतसुलकेष्वत्वापीतः तमः त्तिमिरसमुद्रेऽनेनत्स्यविसिरो वेधोः पद्मिनीमित्रस्य सत्यस्यवराहविरणा त्स
देवस्त्वाद्भ्येयोधागल्पंतरालविवरेभ्यः स्फुतेगलिः चुलकेनपीततमः स्थितोऽस्य परिवर्त्तमानस्यखेः करांगुलीविवरेभ्योधोगलिताः हे स्फुजनविंदवइ
वभृंगगगनेनयोभंते इत्यर्थः चुलुकितेतिच रविशेषणं वा अत्र अनुपदे गमनात्सकाशात्कमलानिमतिपाता नेत्रस्यातदलाद्व्यान्यतिस्फुला निकाम

चुलकितमः सिं योऽर्मगे ईशादिव प्रभ्यलेनभा सुविसिनी वेधोरंध्र न्मुनेरु राविंदुभिः पानदलमधुप्योतःकल्पदग्धीपतिरेभणादनुपदमदः
पंकापंकाममीममल न्वते २७ पुस्तलसुमनः श्रेणी श्रीलामलाद्रिसिः स्वः परिसरस्वरेभा सामरलेन्कुमारनरेभ्यकेरे अन्नविजल
जायोद्भनंदो तु ल्पति समुपपुत्रे नावलिपा बलनाऽङ्कुजा पुंज स्त्रियंपग्रहपालुभिः २८॥ जानिलेखांमधुलोतसः मकरंदस्याद्रस कत्वस्यीम

करंद्वार्धभागहृद्येयेपत्न्वन्दुयंतस्या परिरंभणात्संप्लेषाउभयतस्त्वत्तम्भजेतोरभोरुं आ नादः पंकापंकां अमुष्पपीतस्वतमः सिपोरथस्थितावसि
स्वकर्द्धमसंभाववर्यावेतालिकस्यपपतन्वते विस्तारयंति समकालेपि तम्भोजलेपीते अत्र विपिहलदीय पंकस्वभृंगाः शोभेत इत्यर्थः अत्र पुष्पामकरंदस्वाल्क
वृद्ध्याः पंकइत्विा अव्याहतत्पयेपंकोमुक्तः भृंगाः अस्मकरंदस्यो परिगोपवि पीति किंतु अभित इति तेषां जातिः प्रातः कालो जातो यकाः सामन्येनवि
नवः अमरास्तरु नीडेभ्यो निर्गत्यागगनं उड्डीयमधुपानार्थं कमलान्युद्दिश्य यान्तीतिभावः चुलुकित इति तत्करोतीति णिच् तस्मात्क सुप्य ते सुभवृद्धी प्यो
भावेयकृ २९ पुस्तेति पुस्तणसुमनसः कुंकुमकुसुमानि लापश्चिलितस्याः श्रीश्रीकोतीमाप्रमादरि पिश्चमाद्रणश्रीलेस्याधोपरिकत्तरेः सरसः प
विसरचौरसीरसचरणश्रीलेः कुमारपतरेरतिवालेभ्यो पांशभृंकरेः सखेविरणेः जलजामोदः गगनावगाहिकमलवहपतिमलस्तविसय स्थाने इसेनो
यति सुकृत्यतनयोलाभ पुष्पलानलिस्तपापावलकात्तमिश्रलोके तोः गुंजापुंजस्त्रियंपग्रहिरकाइयत्तहरिद्धजारक्तियोभंमग्रहपालुभिरद्दणश्रीले

का० नै०
टी०
१२

सुरेति सुरपरिवृढः शक्रः कर्णोत्तंसकुण्डलद्वयं कर्णाभरणपुरंध्रा सकलं बंधत्वा प्रतिग्रहरूपेण कामं होतनकिं नेति प्रश्ने न्याय प्रति
हानंतरं सुरत्नकुंडलद्वय खलु निश्चितं प्रा सो द्विजो पादरत्न द्वियस्मात्स्वपाणिसत्यसा श्रा च्यो प्रति पवं रहितां च प्रयानं प्रियाये मा चैव
श्रीत्वा निज कर्णो दिम भूषणं प्रयच्छतीत स्वेदत्तमिति कुतो ज्ञात मस्माद् तत्रप्राप्तं तयोर्द्वयोर्मध्ये वासाय कुंडलद्वयं भा कुंडदिन्त राज्ञा रत्न
किरण रूपं मे कुंडलं यत्लोके रूपं प्राप्तः सहस्र पि नवतरस्त्वकाल निर्गतः करा रसैर रविकिरणाः तद्द्युसवर्ण आविर्वर्णे भूषण पीलं
लाहश मे वेष्टितो यं कुंडलं विलोकानेन स्वेत द्वयं तेन प्रदत्त मिति दर्शांके इत्यर्थः सर्वे स कुंडल समर्पणाय प्रसंगात्तु द्वस्य कुंडलवत्सु
कं बालतरकिरणः सूर्यः उत्तम सुवर्णस्या विकर्णे कुंडलमिव शोभते इति भावः तर्णे नेदाय कुंडलद्वयदत्तमिति स्मारणायके पर्वीति कथा धरे
दहनमिति याद्दो व्रिः शागि ण्यां प्रकाशते विवस्वति सूर्ये लक्षणे प रयोगतवासर प्रशमे पूर्वे दिनावसाने सायंकाले समस्त य मस्त मय

सुरपरिवृढः कर्णोत्तंसस्फुटोज्ज्वलकुंडलद्वययथ खलु प्रा च्येप्रादान्मुदा सद्दितत्यतिः विधुरुदयभागेकंत तव्यलो कि
लोकालेनवलरकर स्वर्गाश्वाविद्दितो यमद मीत्रिः धरे दहनमविशाद्दो म्निर्यां स्तं म तेगतवासर प्रशम समयं प्राप्तपत्यो विकस्व
तिरामि णोऽश्य र भुवना त्सोध्य ये षा दृशोत्तर णेन्तु तम्परपति भरमा त्रिः स्फुटे मतीव्रतमन्तितो धध॥ कालं प्राप्ते ऽन्त एवा स्तं वि

नाशप्रस्ताच्चलं वायते प्राप्ते सति स्वग्निर्ज्योतिरित्याग्नि दो त्र मंत्रादि प्रामाण्यात्तु दहनमविशात्तु से पाद्दो त्रिः अथर भुवनात्पतास्ता
नु सकाश ज्ज्वलत्यावला त्कारेण यो तरत्रि मेवाध्य यो दयं प्राप्त त रणे स्त्रेः कृतां स्य मरय निष्परस्य स्वर्ग स्य प्रा चा वा प्राप्ति र्यपाद्द वं
भर्ता सतीत्वो नि न याते स्त्र व्याल यास द्वंद्वे मा ना मूर्त्तिर्यस्या स्तं तां प्रतेः क्रमेण स्वर्ये ऊर्ध्व देशं प्रा प्तेदो त्रिः स्व रत राजा ते तिभावः यथा
यो भर्तरि विना श समयं प्राप्ते विन ष्टे स ति त स्मिन्नेव राग्निं सतीजन्मां तरे पि तत्या सा पर्यं प्रा गेत प्रवेशं कुरू ते सा ऊ ससेना ता
लं प्राप्त प्रतिनि र्यपति तं व्याल स्या द्दो य यथा व्याल मित्यादि वचन प्रा मा ण्या न्नि र्यावला द्दुष्ट ल तस्य कृतस्वर्गाश्रा त्रिः सतीना यतिव्रता एम
नां व्रतमेवम् न्तिः शरी रं यस्या स्सतीगौरीत सांव्रत युक्ता मूर्त्तिर्यस्या स्तां यत्नेगो रीयद्दियम पीत्य र्थः सम यप्रा प्ता प्राश्नापन्ने १२
इति समासः धध ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ऽऽ ॥ ॥

लतुल्यानि लोकनेत्राणि विकाश्य उत्कर्तनेत्राणि कमलगुणयोगाभावाद्विकाश्यान्वयव्यतिरेकाभ्यां स्वप्रतिज्ञासत्या कृता एवं विधः स
लतुल्यानि लोकनेत्राणि विकाश्य उत ... इतिभावः श्रीनः स्व
त्यप्रतिज्ञः कोपिनास्तीत्यर्थः कमलानि विकसितानि सर्वोपि लोकः प्रबुद्धः कोपि कनेत्रेच निमीलितेप्रातःकालेऽज्ञात इतिभावः ४७॥ ॥ यदि
गण विवस्वन्भिः द्वितीये नियोग विभात्समासः उपमितिरुपमानेन उपसेकभावेत्युक्त उपमीयते ऽनेनेति उपमानं सादृश्यं इतिभावः
ति यद्यपि त्वं भानो अतिमहतीं भक्तिं यस्यैवं भलोवर्त्तसेतन्नेहि हेत्र्यथ्यपस्कृते यैरोमार्गस्याछन्नमहाभक्तिकनलउदित्वरं उदय शीलः मे स
येत्वरितमुपतिष्ठस्वप्रजयसी युउपस्थाने हेतुमाह दियस्मादिहसमयेप्रभावे किलमकिंकं रविभविलद्योकृस उपस्थानमेत्रेणाध्येत्विमा
जलांजलयोमेदेहाद्व्यथ्रात्तसेषुउदयन्तांजलतन्तोः शनिभावं व्रजंतिवन्तोभयताअस्मोकुर्वन्ती तिम्भूतानुक्तमित्यर्थः तिस्रः कोट्यो
द्भकोटोचमेदेस्तामराचसा इतिपुराणोक्त स्मात् उदयात्सर्वेणी ग्रसवति एस्वेतिन्त्रार्थः अथयव्यमितिपाठे अर्थः स्वरूपतरस्थान मत्कैमाभिन
यदसि महतीभक्तिर्भानोत्वदेव मुदित्वरे त्वरितमुपतिष्ठस्वाध्वन्यत्वमध्यरमुकृतः इहस्मिन्नमये पदे देवधनजेलु दवन्तोतामभिर
विमुपस्यानोतद्विमाजलांजलयः किलः ४९ उदयशिखरं प्रस्थावस्थापिनो खनिरद्दयाविपुलरमहोमालिकानामर्षेति
मंडलोरजनिकृपदंध्वांतपयामाविदयपिधापिकानवेलकुतमेनेयंजानेजनेन विमुद्धिता ४२॥ भक्तिशब्दस्यपियादित्वाद्धुंवद्भा
भावः अध्वंसअलेगमार्थे अध्वनोपस्त्वाविति यत् उदयन्नेतिमे थोदने कृत्सादादेश अभिरआगइत्यभिः कर्मप्रत्यनीयत्वाद्वितीया ४९
उदयेति रथेंसर्मणः सूर्यस्यमंडलो उदयशिखरिणः उदयाचलस्यप्रस्थेसानुनिअवस्थापिनीवर्त्तमानाः द्दयामस्तोषिपुलतराणि रक्त
तराणिमहांतेजांसितान्येवमाणिक्यानितेषांखनिन्त्यतिभूमिः ध्वांतेवतिमिरेणाध्वांतवत्त्वमयामोपिधायिकान्योकारश्चाराद्धादिकार
जनिकृपंहृदधिलाविधपायनीयकतमनेकेनजनेनविमुद्धिताउद्यां ह्यालिनेतिनरवलु नैवजातेरात्रिविगमेयतो हपनतरस्यधं बाख्या
र्थः कर्मेजाने अर्थोंतं जनमितयर्य इतिवा अन्यापिमाणिक्यादिवनिः पर्वतप्रस्थापिनीरुममतरांशोलापिहितापिकेनापिमागपवतो ह्यान्ते
र्थः कमेंजाने अर्थात जनमित्यर्थ इतिवा ... इतिका
मातिथायिनाकुंकतमोरस्मालेन विमुद्धितेसहंनजाने अपितुवमेवज्ञानामिकालपरिवर्त्तकारिणा मत्समैर्वोध्यटितेत्यर्थः इतिका
कुर्वीरवलुखनिरेवेत्युत्मेद्दोवाकतमः उतमकेअलेपायेस्यार्थेवालमणवा ४२॥ ॥ ॥

का॰ने॰ १९ टी॰ १३ सविरेति सुजनैरेवं नायो भास्वानिति संस्तुतः दुर्जनैर्येषु मा देवं ठ उपहसितस्तस्मादति तुच्छमस्मान्परवर्तितोपजोविनः को मा
मस्त्वलोनोपहसिष्यन्ति अपि तु सर्वोप्युपहसिष्यन्त्येव यथा उदिते सूर्ये निद्रितस्य पुरुषस्य निद्रा यते तथा खलैः न स्वंतु छाया ते
त्वात् स्मरणार्थमिति किं चिद्रदंतोत्यस्मा के खलैर्लि दायां कृताया भवाहः पीरा अपि ते मतोभिरस्माकं मह एवाद्भि यत एव निखिलानां मयासौ
हृष्येवेत्यर्थः एवं कथंस्तनुः कथमुपहसितः स्यात् अस्मदर्थे वराश्चरलाल दितामलक्षणा विकिरणाय स्मात योनल सारूपस्य उर्व्वी मदः साधि
यास तास्तेषु त्वय स्नाउवी भी स्तयो स्ता ध्यो ऽलंकृता स्थाय सुरासः स्थावानि प्रमनं कृत्ने श्चर्वदुपरोले यो नृत्वा तु म तल घानि हि स्तु
त्यादि सिद्धां मन्दं सुलोक पात्यालो कानूर स्त नियमो पिड श्राद्धुष्यो नियहानु युद्धे कुर्वन्धर्माय मे च रणमरुन्ति मिरि त्ति जैन नवारा स्त
त्ति एतादृशाय रोपकारय रोउनो पुरस्सत थापरयद्यना श्मापाना चत्र वाकानां हेया सिंधुर्देया समुद्रः रथ्यपदेन व्यवसायेन गम्यु जग
तोदयास मुद्रे वान पाप्त वल पदार्थ स्त हेण स्तहकार्या लोक संपादने दारास वत्र नने त्राणां वेप्राभिमित्र प्रदेश स्तः सुंदरः परोपकार करणेक
सचिरं चरणाः स्तलोकश्रोसनाथ रथ्यापानिं शमनमपि स्नातुं लोकानुस्ततयुतातीति रथ्यपदरूपकेलिं धुरणमपि दुर्जनेयेउ
पहसितोभास्वान्हे सिष्यन्तिकः खलः ४७॥ स्वभावे पिरति स्तुतिपन्नः रुचि तिजा स्यस्तापकरी इति यावत् तथा च रणेश्वर।
त्तरहितः यद्वा विपरीतलक्षणया तर्हि वैरोचनो यस्य भरा णो देवर णंगुलि ध्यानं कथं द्वितीय फलप्रवेणा ध्यानेच प्यचरण एवस
र्थः विश्वकर्मणा कुट्टनोरापि स्वीकार च स स्तत्यस्य तेजसां सह त्वाच्चरणा कारा मनेभितर शात्व वाभी सुन्दतिसुने त्रवचनवद्देवर णसा
पिलविस्वरत्नेलोपहासः यथा ऽनूरा सारथ्य रूलरो भयो सनाथोरथो पुरुषस्य स्त्यपि ऽन्निम्य धूल सर्गा तथा घनः श्रुयरह
न्या त्विरकाल भमणः दुःखदत्वो घनस्यापि जगत्माणहरणशीलत्वात्तरयो ऽग हरणे कस्याभि वोधा निशा मनो ऽपि लोकानां त्राणं सते
त्यापि विरुद्धलक्षणः तथाति यो यामिपक्षि विशेषचक्रवाकाणामेव स्त्राति प्रविलंपजातामता रत्नाल यापि शाभूत वेश्च नं स्पर्शे पत्र
यद्वातेजो भरत्ना द्विप्रतिपाल काश्चित्वाद्वेषु शप्य नं कृष्णाव धरित्यपि विसलं बलदायेपि ज्ञवन्तुं सत्तुं त्वं वर्त्तनः स्मा समुद्रे तौ निमा १३
यः ४७॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

23

कुर्वेति तनुजन्मनोपत्यस्य तनोर्वर्तमानः कालिमा श्यामत्वं किल प्रसिद्धं निश्चितं वा पितुः पित्रोर्वा शितिरिति हरिद्वर्णो द्वौ नं भ नीलवर्णोपत्र
पूर्णशाकादेर्न्याय आहारो भक्तं शितिरिति हरिद्वर्णो यद्वा श्याम दमनीयेयं श्यामकादिवात स्माज्ज्ञानः सरूपा मो भैनील न पत्यादि बुधाना मुदय नाचा
याद्दीर्घो इयंकेष्याणो शीतं पैव वस्त्रलेवये घसाद्वेनो आत्वनतः उत्तः पृत्यस्तर पथ्यादस्मत्न छाया उज्वलनां ते पुत्ना भास्वराद्दपितत्वसंपि वा तम
सैका हारास्का याज शामनयमुनाकोडे : यम यमुना पापमूर्वरेः कालैः श्या मे रम्यत्वात् तं सर्यकाम स्याद् त्वन्त्वे पिश्याम न ममनिष्पाद
एपरिणालेदृशा घमादिभिरयते : शामयं तोजातं तस्मादि्वयपैदेतक्रयास स्यैवे स्वयं : सर्वमपितेमः सर्वेनाधिन मितिभावः आत्वं प्रदेवो
देलोष्ययंतादिति एणत कालो चकालो चेति प्रमाणमुक्तिमियेयकशेषः तम सांव भसां गोप षष्ठी आभयतमा बेलडकोडः कालो स्थितः पंचुर्मेदव्या
या सुतः शनिरितयमरशेषः ४५ अभजतेति अयं रविर्दिवाद्दाणदा रात्रिस्त स्या अभ्यासेस तेषं भ तिरन्त्यवसान इत्यर्थः दिनमयं दिन

उपजनकस्यात्र वैयर्थ्यं तनौ तनुजन्मनः। पितृशितिद्र्हरिद्वर्णीयाहारजः किलकालिमा यामनयमुनाकोडैः कालैरितस्तमसां
पिवादपि पद्मलच्छाया त्वामासमयतमास्वतः ४५ अभजत चिराभ्यासं देवः प्रति द्दाणदात्ययदिनमयमयं कालं भयमस
यतश्चारविः नवलुप्ताकिलाशो लेकालप्रसतिरसौ उपाय यमयमुनयोर्जन्माधानप्यनेनयचोक्तितं ४६॥ रूपेकालेन द्याद्दिलदाण

समवं अपचलतद्रूपश्या पंचस्तम योवहुतर यथ्यातश्या येनःश्येनवाषसयो स्यापृच्चिरकालमभ्यासं तेष्या तेन प्रकारेणाभ
जताधि श्रियतस्यषाये नभकाले प्रोरएवंकालः प्रसतिर्ये या पकाली श्यामापसतिर्यसौवं भक्तोसौ सूर्यः यमयमुनयोरपि प्रसवि
ष्यतेजन्मा धानेजन्मार्थं वीज देपसमये पिश्याम्न चिराभ्यासेन हेतुना पीले कालात्वोदन स्वभावे प्रकितुं खलु निश्चितं न शकितास
मर्थो भविता कालप्रसतिस्वभावः सूर्यः स्वभाव एव दुरतिक्रमत्वात्तावपि कालावुदयात इत्यर्थः उदयमानेन सूर्येण दिवसः कृत
इति भावः कालेकि यमाणे स्यात् सः यदुक्तो भवतीति चिराभ्यासेमय परमसकादित्वात्समासः यज्ञकारान्तस्या निरशाद्दस्यात्स्य त
संयोगे चेति समासः प्रति दाणदात्य ये वीप्सायामव्ययाभावेनादयोभावादिति सुपोनलुकत तो यास प्रमाणोर्वहु कन्वलमिति
अभ्र अत्ययमिति पाठे कालेप्रसतिः पक्षेपूर्ववत् ४६॥ ॐ ॥ ॥ ॥ ॥

का० १७ टी० १४

...मप्रदि... तेपयेरवयवेरगु... ...प्रेवेत्यर्थः आले भ्रंगः कोकेति स्विला कोवो संकुरुतः कि... दर्च

...तं तुलि... मा ...स्माति विनाश... से कोव मयि ना शब्द तः ... संको वे नेतो वाध्यं दपरित्वेव अपि तो नाम्नायतः आस्रवेदो नक्रमका रे ...२६

...पल... ...आरू म मत्त पितुः स्फुरोऽतो ... ...विपो ...नि... तः उपचारचतुरा लव ल्पा... पाणो वे ...

धी... मेदेनिमितम ...नो स्वातो तरेवये घक मयी त्ततास्पा भिंद वैद्य त्वं प्रा समित्यर्थः आपि वाकिं च सस वं स्तानि प्राम यति

नाशयती नि शम नो यमस्त स्या भेस्य योगस्माता तः चिता तत स्मात्क कारणं कुमुदाना मयमस्त्वे संकाचाय यद्यो कहास्य रणा

योहे तिय नोयस्य येष्यो निः स्वपःसास्य स्य स्यानो चितो किमत्र पितु रेव सका पास्य ठिजे त्यर्थः उदयता स्वर्य णातमोना पितं नम

लस्य मीलिता निक शब्दानि मुकुलितानी ...तिमावः पितुः स्माव्या लो पयोग रूपका दान त्वं भिषज्यतः कद्दादि तपयी निवापाः ५०

जगानि ति मिरं मसीमज्ज बजेलन्वि किं स्मतः पितुरिव कित्रादस्माद स्ताव धोत्पभिषज्यतः अपि चयमन स्या सोता तु क्त तः कि

मनो चितो यदयमव्ययः कह्लाराणामुपेत्य पमस्त्वे ५० उदुपरि हट पत्या मुक्तामयं यद पोढमनु यदपि विसिनी भानोर्जा

याजहास कुमुद तो तदुभयमतः पाके संको वितनिजयं नया प्रसरन्निनवार्कन्के थफलारुण ... चिषि ५१॥

24

उदुति भयय कियानोमस्तोजिगि मिषउदुप रिहृह श्लक्ष्णः सायं उदितः सन् अस्तं गतेन पत्या सर्वेणाम्युक्तां नियो गिनीं भार्यापद्मिनीं यद्य स्मा

तु नराज्ञो अपोढ यन्नी कोचितवान् अयच न रे पि तत्वा न यद पि पद्म ... पयो ढमु तिप नि कुमुद विकास या जनरा त्रौ जहास सा त

एव हेतोः तदुभयं बरं कुमुदिनी कर्के धे फलवत पद्मपदरफ लवत कोपादिवा रुणसविविरक्तकांतिमवार्के ते रुणादित्यप्रसरति ...

वे लाया...प्य दयतिसति किं पांवया स्वकृता नुच्चारानि मूलभूमे ने शेष यो ज के न स्वकु चितं संको चं प्रापितं निःप्रभीकृतमित्यर्थः इत्यह

शं के मन्ये सर्य उदितः पद्मिनी च ० तिकुसि ना चंड्रो ने प्रभो स्तमेतेनु मुदिनीं सं कुचितेति भावः अस्य तात्पर्यं तं पमेयं श्च यो लकर्कं थवदार राम

को लो त्पमरः संको चि तमि लि स्प नान्कृ शि ति नि श्रा स्य पा गात्वा ने सर्वे चिनं मित्तेव स्यात्तदुभयं निजपाक कारेण मनया स्वयमेव संकु १४

चितं हि नारं भामि ति आ ख्ये धक कं कुपाती प्रा... अं पा दि ...भया सी ... पाद्ये नोक्त ...मिविंविच्य वोध्ये ५२॥ ॥ ॥

षिषिरेति समानुरुद्धं चाति ९८ इति सः कः पिस्थो नैपिषिरे हि मंत्र साज्ञा ना रु रथीङ्ग्ये मां ते मांतन्रंभ तां जना नां भामेणः सुख सोद्मायमामन्येव
संतदापूर्व वेदनं धर्मयुक्तं नाम मणमध्य छतिरम्भ्यानेन रं व संत निदाधसेवेधिनः स्वतात्सोत्पत्तताः कतः सधं विरस्ते प्यानं भुक्ते ऽन्ना न्नं मा स्पसुर्वे
वेषांनिपादेहि नां सुत्वा य प यः वर्षो सेवेधिनं ७८ वेरु संत तो जल भ यज्ञ वा जल भीतानां नाप दस्ते ततस्ता पस्र्पा पारद तापवर्तो देहिनां देमंते
हिमद्न र्वे प्रकारेण परे प्रोय कृतं न किंचिद्यथा मिलित्वा पोनः भक्त्येन घृतमा नाकृतिः पो नता प हिमजलदम्भ न्यचकवन्या पार स्थापयन्ति।
शावर्जनेय स्य यथा कन्या नापो ता देहिन नृपाणां कार्याणि स्माह नियं स्वे वं भूतः परो चकारपरः सर्वं देतो न्यपवः प्यानेतिद्भ मृति स्पर्शा
च्चित्वा तं प्रमा रणाभावः स्यो स्पर्श ३ तिनिक्षानन्दं परा इते ति चतु पी नवर्णो पेति समासः कृतः पावेति योग विभाग क्षेपि कृतिः चकारा
न्वय पिन्त किंच सत्पाण हे म्ल हुर्यो र्थे विभागः कृत यो रिति व्यापितु कृ ९८ इति एवोद्देमांच्चात स्थणमायोदिक्षां उत्संप्रे व प्रात देषु स्थिता

शिशिरे जनस्त्रों धर्मं चार्मेदिवा मलनुभ्र नाम स्थय र कृत्या नो भयति यः पृथः च जलं भयजु भानां नापेत्ता पस्पर्शा देहि मभिसूपर्दा परिहित
मिलतःत्या वृत्तिः समानुरुद्धं चाति ९८ इहेन कस्मा च्छित्र घते त मि श्रत तो हि प्राप्नपि च तस्थणं गुरुतेजय स्थिताधयत्ता क्षणात् त
कृष्णाराल्लामेस्य च्छाया मयं मि वसन्त मः पानयतु ममस्ता वै श्वर्यं यदर्थ मरो चिषाम् ९८॥ वर्तिमाना त्तमि स्त नतो स्ति निर परंपरा।
ततः क्षय तां विनाशयतोऽस्मापि गच्छ र्णेमाणः सर्वे स्परो चिषां तेज सांत स्व। तारणं यत्नो पस्य तद्भावं कृत्तेतल्लवानिता देस्य प्राप्य निव मन
न्त व्यर्थे मानं छायारूपं तमः शमयितुं विनाशयितुं अनेन स्वं म सामर्थ्यं मम हि तियत स्वहानासामर्थ्यां विषये कतमः को नाम जन ष्टि
तं विस्मयं नयते अपितु सर्वो प्रा श्चर्यं प्राप्नोत्येव दिशं तं गतान्यपि वर्तिनि परंपरायाः संहारे तेषां रवितेजां स्त न कृ लवा त्र स्थि
तं छायान्यं समी पव त्योपितनः शमयितु शान्तिनो भदि त्वा श्चर्यमि त पदं त नु वृत्ति पाठे तनु स्वत्यः शरीरे वा श रणं यस्य तद्भावं माप्य नि
य सलमहदाश्रये ए स्थित मपि यो विनाशयितुं शक्नोति सोऽस्मा श्चर्य एव संमानं शमयितुं पदि न शक्नोति तां श्चर्यमेव तस्य छाया
दे ह ... ... वर्तादिति।

का० नै०
१०सी०
१५

लियामत्वे सैषैः कृतिपथे रवयवैरंगुलिकृतान्चारुताभवतीति पिंडार्थः मेवेत्यर्थः जाले छिद्रैः प्रवेशोभिः आगतैरेषांकियद्वयैः कर्तृ
भिः अंगुलिसंगिमा आलिंगितागवाक्षविवरप्रवेशानन्तरं समालिंगितेयमित्युचितं अंगुलिवाल्लिवालिवास्तेतिस्वार्थः न लोऽ
स्तो न वरइत्यमरः उचितः यो आशांविरुलिः प्रवेशोभिमताछौ ल्ये आवश्यके बालो निः आलिंगितालिगिधातोः प्रत्ययके मणिलट्पदे
नित्युलिगोति रमणीयतया चित्तप्राप्नोतीति जत्यर्थः लगिधातोः प्रत्ययनिष्ठादेशः कृतिगणत्वादिमतिच समर्पणीयः ५३॥ ॥
नयनेति भोराजन्नूनं वनस्या थोग्दृष्ट्योपरि वर्तमानानां वलभीनामदृशिशाला जालानां गवाक्षविवरांतेनावलभीमेवाभ्यां त्वमेव स्ववतीर
के वरः नयनः अंगुलिर्जालप्रवेशादंगुलीतुल्यात् स्वयं करात् अपचकरे छंगुली भंडार्थात्वाद्वैकरणामंगुलीनालाइत्यमत्वं दृष्टस्त
दृष्टीर्नयनयोर्विषयत्वं गोचरत्वं नद्ग्रारूपं प्रापयामासदृशीयएतत्वं नेत्रयोः कमलत्वाज्जालमार्गप्रविशात्त्वयाविलोकमानाएतास्त्वनेन्द्रक

नयनयनयोर्लोकरूपेयत्वं प्रविश्ववतीस्फटुंशवलभीजालानालानामुनाकृतकरांगुलीः अप्रमदृगुणकांताभांतिश्रमं त्वदवाप्तु
याः पुनरपि पतता कुंदे कैवानवकृतिनादिवः ५४ दिनमिव दिवाकीर्तिस्त्रीदृशैरे सविनुः करैस्तिमिरकवरोलूनां दत्वा निशां
निरक्षेपपरत्नस्फुरालिपरितः केशस्तोमैस्ततः परयाल्लुभिः अवमथवलत्तत्रछायाब्लादवनीतलं ५५॥

मलमाला इवजनैर्दृश्यंते इत्यर्थः जालानां कमलतुल्यत्वात्तमाला इवपश्येति वाः अमः कामाः अमृतंजालमध्ये शकिरणमध्ये पुस्थिमतं
मणुनात्रसरेत्वा दृष्टिपरजः नृणामीगतेनसमस्तेनाकांताभ्यामाः अतएवदृष्टिवावङ्क्तिलाखलैर्कृतहृणप्रवणरेण विश्वकर्मणाघन
गविन्दुदेशात्त्वन्द्रके घृतात्मारोपिताः सत्यः आशुभेभेत्य इवकिंवामभांति अधिकिंतुनयनेवत्र भेतेयवा अप्यं मत्यः पाणौ घर्षणवशात्परितः प
तंतायेगणवशालितते जसः कृतास्तेषांगणैराकांतत्वं युक्तं विश्वकर्मणास्वयंः पामाणामारोपितइतिपुराणेनयनयोराधेयत्वमितिपाठेस
म्यगर्थः गुणेतिपाठेगुणेन वशेभेत्यर्थः जालाजालानाशैकवचनं ५४ दिनमिति दिवाकीर्तिस्त्रिनापितइवदिवसःलीलेनः सवितुः करैरेवहस्तै
रेतिमांगतिमिरवकरीलनां तमोरूपांवेणींछिन्नमलांकृत्वा निस्क्षेपयततारितवान्मुंडयित्वापिकश्चिकेपोऽवरोपःस्यादितिमावेष्टि
नवाति स्यर्थः अपचवहिनिछायायामासवापितेपि च्यामेवारादिदृश्यंस्वीयंपस्कोयोवास्त्रियंवतुरैर्मुंडयित्वादेशाद्वहिर्निष्कासयति ग्रम
१५

श्रितीति अहिपतिः शेषः ज्योतिःशास्त्रानुसारेण अनेन भ्रमरे धराध्वनाऽध्यस्तेन नमार्गे लभ्यात् विहरणकृतः परिश्रमतस्तया भुक्तिमयो वेदस्या
तनुर्दे शेष्येणैतस्यास्य भानोऽस्ति येषां हृत्पातालानि एवसहस्रमेव दशशतानि कठएवादिपालानि पितरौ सहस्रफणत्वात् तिफणे नेन यस
ज्ञावाभ्यां सहस्राभ्यां दृग्भिः सहस्रनयनपरिमिताभिरैरि भित्रमेण हेतुदयं यत्रः सहस्राराः स्वरूपेण दत्तनयोदात्तादिस्वरैः सहवर्तमानाः
स्वरगणं पात्रस्वरूपत्वात् गणोतित यामास्वाराः भृक्तिमास्वररूपास्तानं सा तात्पर्यस्य तिचरन्नौ पातालगामित्वात नचयो यस्य वर्तमानत्वादे
दृम्मयपनीरस्य केरण सहस्रनयं पातालमहस्रनेत्रो योनेत्रसहस्रं योयो नेत्रसहस्रलक्ष्य यस्मात् युगपत् प्रयोगे केन नेत्रसहस्रेण णोतिद्वि
तीयेनच यस्य तीति युगपत् कृष्णवर्णादर्शनाभ्यामेव शेष नेत्रसहस्रनयस्य सार्थं कामभृद् दृश्यः श्रुतिमक्षरोरिति पाठे वेदरूप
रूपस्य तत्स्वरूपस्य युक्ताः अध्वनो बलिपद्मनेति पाठे बलिमख अधस्तलमित्यभिधाना त्वएवार्थः दृशाणतमोति काकाविव उभयत्र
श्रुतिमयतनोर्मनो जनेबलेः सहनाध्वना विहरणकृतः एणवासातान् तानि दक्षत्वियां निशि निशि सहस्राभ्यां दृग्भिः स्पष्टणो
तिसहस्वरतः एपगद्वियति पपपत्सस्या अमेताम्नभास्वराः ५२ बहुनवरत्नादेपामप्रेव खलु प्रतिभासते कमलस्य हृदस्तेः मोभ्रमोः
प्रवालरुचः कराः उचितमुचिते जाले प्रोतर्भ विद्रुमिरायतैः किं बध्यते रेखा मालिंगितांगुलिलिंगिता ५३॥ विसंबध्यते सहस्व
रा वोपसर्जनस्येति यावादिकत्वात्स्वाभावः ५२ बहुनवेति येषाकराणां स्फुरतालोत्तमा तादृशे एवाकुसमयेव हृत्स्य किंतरां नभतिः मास
ते स्फुरति सर्वं यानोपलभ्यत इत्यर्थे द्वानज समासेननवरतं इति लोकत्रये पांशवां हि ज्ञाति नरौनो दृष्टात्वा भावउपलभ्यते खलु निश्चि
तं अप्यन्वयेनास्यपरिभागेव दृशोनवरानवाः येषां तत्ताउपलभ्यते अमी प्रत्यक्षदृष्टापि कामस्तत्वाक्कमलानां मुदृदो वेपोभोजोः व
पलवं पवोवाकराः किरणाः एवपाणयः प्रवालरुचः विद्रुमवद्रक्तकांतयो अथवा प्रवालस्य बालकांतयोः निवालाः अपचवालवालपल्ल
व वदूत्काकांतयो दृष्टांतः इति शेषः तथाजाले प्रोताः अवरोपितिः गवाक्षादिविवरमध्यप्रविष्टैः एवकायतेः लवशाहेइउद्दीप्तमूले एवमे
व किं यदृवद्वद्वेः किरणे रेखांकि रणमार्गो पालो नाचयः मालिंगितः संवरुद्धाः सांगुलिसंगिमाचा अंगुलिवलंगिमा प्रतिमाप्रपञ्चांगुलि
भिन्नजिमालदुचिनाम प्रतिनरा मोर्थिते भ्रवालविवरमदि हैः किरणावये किं रतामा नीनुल्यत्वादाश्रितांगुलिवलादतायतो वपा

श्रीवासः ... शिवपार्वत्यौ ... ५२

लक्ष्म्युरस्य लितिमस्य यः कलंकः कार्पं तदेव मन्ना निरस्यात्तं प्रथमस्य यच्च श्रेयसे लोकानां व्याप्ता प्राण यत्न स्य श्लोके दूरस्थः नलइति शब्दोय
का.नै. स्मिन् एवं भूतं स्त्रमयणः शंख नामान्न मुपमि मः समासार्थसंत्वात् न नु मन् स्थात् रेकलंकित्वात् सो पि धर्मार्थस्य इति वाक्या निरस्त्वा वस्य
१९टी. स्यश्रातेति पूर्ववत् लिखिम स्य चौर्ये ऽस्म छेदं श्रवभारते ज्ञातव्यं गणादि का स्वत्रस्य गोपनार्थं शंखं वादयं ति तस्मात् चौर्यं प्रमुनि वेत्तिभा
१६ वः लिखितमुनेर्नवं वि हितारशंखः जाते इति केचित्समासो दूरे प्राप्यत इत्यर्थं मो दराप दृ तियलम्यस्मादेव निर्देशागु समय विव
नायामेव विभा को दरायति पाणिकेः समास स्यष्टहारिणः संवेदे ऽएपदे स्याव्ययके तिनिः ४६ ॥ ॥ नारेति विषाखान दना
न्यस्यमान् मंडल से ज्ञस्य पत्रं कारत्वान् छेदस्य विलोपकः स्वयमेवा ना पकस्तस्यत पाज लजकमलानि मिंद नाभिकापायांतो
पवे स्यत स्तारा णोच विलोपक स्यात् तपाजलजे पार्श्वे तं दुःयस्तो तथा स्थित यः स्वयं स्योत्पाति कमि लिम नः सा रंभ प्रयोगा चल
ताप्रसरताः स्य च पर्षणव शान्स्यावलंगा समागमे कुर्वता करेण रश्मिना पाणिना चलनि विजं निपीड याभ्याधात दायंत्र तान्चलमित:

26

नारणोविलोपकस्य जलजे तो रणाति षोमिं दताभ्यारं च लताकरेण निविडानि पीडितानो संभितः वेदा पोपहतो वकंब
जरजोजेवालपांडु भवन् छेदच्छि त्वा रपत्र ताभिद्रवस्तासंगता स्तोविधुः ४७ जलजस्मिपुरिमावेग स्पृः करेण निपीडयस्य किरि
रकर स्तारा णोस्य प्रेपं च विलोपकृत् रजनिरम णस्यास्तलो लीयराई पिष्णा द्धनुसभ्रम बिंब कंबु षिहोकरप त्रताम् ४८

प्रापितः अस्तंगत मृदेयस्य विधुश्चंद्रः शंखच्छेदसौकर्यार्थं मुपहृतमानो तेय दंबुजस्यकं चुज रजोभ्यालः छिद्रमाव पाजाप्त रजश्च
यःकंठईमः उदके संवं धादृश्वः कईमो भवति तेन पांडुपाभवत्स्नो हमयत्वाद् धवल पंक वशा तुयवल भवत् पच्छं च छित्वा शंखच्छेदकारीके
रपत्रं तन्नवं उद्यमातः सम येवदिति प्रोत्सि कल्पितो दृश्ये वकसौ कर्यार्थं छिन्नमात्र व्याघ्रादिदेशे जल दिपृति द्रुट तस्थोपि छेदचौ वका र
त्र करेण विनिपीडंपीडयं तिशंखादि छेदकरपत्रं चार्द्ध चं द्राकारं सोजात रजः पंक पांडुरं च भवतिस्म तस्मि ताई र्धचंद्र स्ता दृक् करपत्र तुल्यो राम
दृश्यत इत्यर्थः सर्योदयो जात स्ता राल्लुप्ताः कमला नि विंबास्तानि चंद्राई नास्त मित इति तश्ति भावः जलजं कौ रोति चपरोजात्येक वच १६
नेपांडु भवदि तिन्हि: ५७ जलजेति जलजं कमलेण व श्वकरे णा प्रभुनापा लिना च स्वयं श्लोकः पूर्वेण समार्थत्वात् क्षेपकः ५८ ॥ ॥

ततोनेतरं नस्मान्मुखाब्जपरितस्तत्र पतयालुभिः रथः पतनशीलैः मेः कृत्वा अवनीतलं तेषां कृत्वा दिक्षार्थो यां छायं प्रतिबिंबं तस्माल्लात
व्याजेन भवंन निश्चितं मपवलं एषा म स्फुरति शोभते वृत्ता यथा भागे स्सत्वं मुदितकवरी यतयालुके सा देहस्यलं सेवं यत्नं तं ननु पतिबिंबह
तमिथर्थः छायाम्मति रिक्तं सर्वमपि तमोद्विषेन सूर्यकेरैर्नाशितमितिभावः द्विवाकीर्तिस्तु तापीतमस्त्वक रोजानपदेति कोपल स्तंभा
द्विवालिषानत्वं निरही धरत्स्थारे श्वेतु णोचद्रो तुष यथा हस्व स्त्वेथा सस्पस्त्वज्ञावादित्वेहो पीलयो इति दोर्घ त छायेति विभः षसेनेति
वानवंसकत्वं ५५॥ ॥ इदानीं पातिकानां शंखपदं सुत्वात व्याजेन नलयोशवर्णनेकुर्वन्ति सूमइति देननवयंभ्येय से मकालाय स्पष्टकु
लक्लोयस्य तेंषांखल नवयश एव क्रमः स्वत्कीर्तिमिव शंख रूपत या लीयामः पांदिकैर्यं शंखो भाति तेन स्वयशएव नकु ज्वलन्तर नवयशाइ
त्यर्थः शंखस्त्वनोद्विमंगलसेप कः तथ चोपितो कानां पुभायनवयत्वेश्लोकत्वाइनतियस्य शंखस्य दासश्चसमुद्रप्रशकत्वा अनुभानर

क्रमः शंखं लवननलयश्च श्यसेस्यरशाहं यत्तोऽर्थः मदिविलिखितः स्पष्ट मिति द्विजेन्द्रः कृत्वाश्वाकरमिहकरहे दकसस्प
स्पपेश्य म्लानिस्थानं तदपि नितरां हरितोपः कलंकः ५६॥
त्वात्सुयत् सोऽर्थं समानोदर्शभाला समग्रसिद्धो द्विजेंद्रश्चंद्रो दिविस्थ।
इति लिखितो सितिः प्रमत्वान्धि चलि लिखित इतिव्याकारः स्फुटो वृषयताउस्यपाः त्वमिहगने प्रत्यक्ष समयेवाःस्थचेद्रस्य कृतानिश्चितं श्वशो
कारं प्रेमलसहोदरत्वा स्ति कावुद्धि जनकं कर रुद्धेन्दुकिरण किवाश मपिप प्रयशं खेपिदि रणानसेति अस्यापीदानीं नसंतिकिंचास्यहरि
सेवं थीहारिणोयत्फलं कलंक इति तरांमतिपापिमस्त्वापिथ्याम लाया स्थानमपिप थ्यशंख स्याप्युद्रम गेनितरां थ्यामता स्तिसाचंद्रे
पितस्याहे पिचंद्रस्य शंखसौ दर्यत्वे निश्चितं तथा चंद्रस्यापि नवयशो क्रमः स्यादीः उक्तमचारेण शंखसौन्दर्यत्वे चंद्रस्य स मुपास्ति तदपि
नया पिहरिण स्वं धीयः कलंक तदस्य मलरस्म्लानि स्थानं पश्य चेन्नस्यात्मधेय शंखभ्रात्त्वे पिनि कलंकेशं खमे वनवयशो क्रमः न तु स
कलंकं चंद्रमितिभावः इतिया अपच हेराजन् तनयशः श्यसेय चोपिव कुर्ये स्थ स्वशलं दिविरचित स्थ तिवाको शंखनामा नमुनि क्रमःशं
खसवयपोग ददेसालिंग कारेत्यर्थः यस्य शंख मुनेः सोदर्यो भ्राता स लिखितनामा च द्विजेंद्रो नास्ति अपि द्विविस्य स्यमस्ति इह लिखित
अकारे सत्य विश्वासकारकं अधुना सा तानिश्चितं वाक्ययोः पाण्योः छेदं कृत्वा नमपि प यतयादरतो तिहारोते सशंखभ्रातुः उक्त कु

राम
का.नै
१९टी.
४७

निद्रासंबंधिसुखं उपैति अंतर्गतं भ्रमरं सन् संकुचतीत्यर्थः अथच वयः कोशागारे सकलां मानिजागर्ति सदि वसे घोरणाधनं यथा तथा
निद्रातीत्यर्थः। इत्यहमेवेमि पुराश्रयतीति लुङाम्य इति भ्रलेलट् भावाद्व्याप्यांत पुरेधातोर्लिङ्गतस्य ममाये इति पुत्र ६० ॥ ॥१२ इति इ
हा श्रमाते प्रत्ताणान्तिनः अथवा व्हिनः किं शब्दस्य सपथमां श्रेयं स्वैव प्रतिपिपमिताप्रोति दलेश इांतरभा मणभा वर्तिता वाग्येन कोकोइति
नियम माविणा वायसेन काकेन फलिनः फलाञ्जवसुम अन्नेष्वसमाख्यलक्षणं २शास्त्रपाणिनीयमितियावत्तनतान्तडलत्त णस्यादेशाम
स्थानिनो आदेषिणो कोभवत्यर्थे इति एषः कृतप्रश्नएव कोकिलः विहितापानुर्यानुहोति गर्भसे वोत्तरत्र सेवंम तम्भत्तर्कि का
कः भातः स्वभावतएव कोका विनिवदति वदति कोकिलश्चलुहोनिकाकः स्वभावान्कोकाविति प्रथम द्वितीय वचनांत प्रश्नेपाठे इते को
किलश्चतुहोतुहोतिनत्रो त्मेलान्तु श्चहिश्चतुहोतुयोस्तात ङिपिष्यमतरस्यामितिपाणिनिसूत्रस्मरणशीलः सन् तुहिस्थानेता

७७ इहकिंमुख मिति एच्छा शंसिकिंपावत्नपमतिनियमितवाचावायसे नैषधएषः भगणकणिमवशास्त्रे तात्तङः स्थानिनो काविति विरितनुहोवागुत्तरः को किलो भूत ६१ द्वारोऽपत्रस्य तंत्रेऽक्रवमयमभवत्कोप्यधीतो कपोतः कंठशब्दोघसि छिन्नवङ्
कठिनी शेषमतानुपालः सर्वं विस्मये दैवात्स्वरतिमुख्यमितलांघोषयन्यो घुसंज्ञां प्राकसंस्कारेण संप्रत्यपि द्रवति शिरः
पदिका पाठ्ये ६२॥ नतुरोविधानात्तनु हीतितात्तङः स्थानिनाविलनरं कोकिलोदत्तवानूर्ति प्रभातं जातकाकादयः शब्दायंत इ
तिभावः सत्तवा स्तिकयोमेदाभावेनैव दाह्यो संपाद्यात्फलिभवेत्युक्तेः स्थाने प्रसंगः सोस्य नयोरितिस्थानिनोऽन्तरतिः ६२ दान्ती
ति अयं अकालं एवं मानः कनेशब्दाः कोपिकश्चित्कपोतः घुकलत्त णः पत्नीपन्न स्यदन्नगोत्रसेजातमात्रकस्य पाणिने स्तेश्रेपाणि
नीयव्याकरणे अधीत पठन मस्यास्तीतिपठितपाणिनीयव्याकरणोभवत् अनेकेषुपाणिनिपिष्येषुमध्ये कोपि तत्र यः शिष्यो मृतः भवपि
तु इसुत्रेसेकिंभतस्तथ्यमनवणादेवकंठदेवादिशब्देघानां सिद्धयेउदाहरणसाधनायततावत्तावकोकठिनी खटिकातस्याः शेषः राम
अंगुलीलग्नोऽवशिष्टभागस्तद्रूपयाशेषयानुपातः संवद्धः खटिकाशेषरेखया कंठोलेखनेइत्यर्थः बालादिपाटिकालेखनखटिकया ४७
लिखितपठित्वा सरस्वतीवध्यासार्थं लिपिशोधनांगुलिलग्नखटिकादिरजसाकंठेरेखां रचयंतीतिकपोतस्यधूसरेकंठेस्वभावेनैव

यदिति ॥ अंबुजमानया पयोजानां कमलानां विशुद्धस्य शुभप्रकरस्येउन्मीलनप्रस्तावे एवयद्यस्माद्दृष्टीलोकनेत्राणि निर्निद्रयति विगतनिद्राणि क
रोति उन्मीलयति यस्मात्तव हरिः श्रीविष्णुः क्षीराब्धिजासमये एव कमलन्यूनं जलरुहं कमलजानां सहस्रं स्वीयेन दृशा पूरयति स्म तत्तस्मात्त्वरसी
रुहां दृशं मयि वासतंत्रवायैतं सा जातास्तु स्वजातीयत्वं अस्ति यस्सा जातस्य मलेमारोपिकारणं यस्मात्तलाद्द्रष्टौ यन्निवेधनाच हत्रुणा पद्मेन
सदृशोपमास्माद्दृष्टिं कवितर्भिः कविभिरादृतयेलेतरा अस्यादरे शोपनिवध्यते यद्देवत्वाति कमलस्सजातीयानि नाम विद्यतंतदिदं रविः कमलोन्मी
लनवेंस्तावेलानिनिरोदमील निद्रयत श्रीविष्णुश्चकमलसहस्रनेत्रेणनास्त यिष्यत तर्हि नाप्रस्तावे न्यस्त्वयोग्यत्वात्क्लिततस्माद्दृशां कमलानां
च सजातीयत्वास्तवमस्तव्यकेत्यर्थः । उदिता स्वयं कमलानि विकसितानि सर्वोपि जनः प्रबुद्धः तस्मात्त्वमपि प्रबुद्धस्वेति भावः विष्णुस्त्वच चक्षुः
कमलसहस्रं पूरितवानिति लिंगपुराणादौ द्रष्टव्यं विशुद्धो दीतिः विगतशुभं करोति इति एवं तज्ज्ञावेल्पुद्ध निर्निद्रयत इति तत्करोतीति ।

यत्याप्योज विशुद्धप्रकरणे निर्निद्रयत्यंबुमान दृशोः पूरयति स्म पयोजलरुहा मदृशा सहस्रं हरिः सा जातत्वं सरसीरुहा मयि
दृशा मयि स्थितता स्तवं मन्मलादियते तरामिः पद्मोपमा च दृशः ५९ अंबेयिकमलाकमलाकेरवे निखिलयामिनी यामिके श्रियं
श्रयति यत्पुराविलसपत्रनेत्रोदरं तदेव कुमुदस्य नंदिनमवाप्य गर्भभ्रमद्द्विरेफरवघोरणाघनमुपेति निद्रामुद्रम् ६०॥

हृष्टणीयत्वीतान्नापि समानजातिः सा जात्यमिति विग्रहे चातुर्वर्ण्यादित्वात्स्वार्थे ष्यञ् नन्तु समानस्येति योगविभागात समानस्य सः ।
वास्तवं आगतार्थे संबंधे वाएतत्व पर्याय स्तुशब्दाः स्मृतोदित्वात्स्वार्थेवाय औपम्य मा दृशो समासः ५९ अंबे यत्कुमुदं कमलामाल
रेतदुं हे अंबे चक्रमलाप्याः संपद्रूपायाः लक्ष्म्याः आकरे यद्गेहोयागारे विलसतं विस्तारितं पत्रपर्णोरागमुदरं येन विलसतानि पत्राणि
वनेत्रमध्यानि येन तत् विकसद्रूपं पत्रपत्रमासादितं पत्रनेत्रोदरं उन्मीलितनेत्रोदरं उन्मीलितनेत्रं सततं निखिलयामिन्यास्समलरात्रि सर्वयामिनो
यामिकस्य रात्रि चतुः प्रहरमाहितैक स्तैः कलरात्रियामिकत्व स्याश्रियं शोभां पुराश्रयति आदि श्रियत्त साथ मारंभसमयो दया वा प्रियादित
सितमभ्रत्त अथ च सकलां रात्रिं जागरितं तदेव कुमुदं नंदिनं दिनमवाप्य गर्भं भ्रमंतः सर्वविरणसंघ संजाल पीणसंकोचवशात्
निर्गंतुमपारयंतः संचारिणो द्विरेफास्तेषां निबंध संजातो रवस्तद्रूपया घोरणया घनमधर्घरेवाउच्चरस्तया घने निविडं यथा तथा विद्यु

को॰ टी॰
१२ पे॰
१२

छिन्नेइति तमस्तमालानांतिमिररूपाणि यथामत्तगजेन्द्र लां गतद्विपानां भोर्ये स्येव तत्स्य यासे निजाशोद्वीभानुकै र्यन्त्रवद्भिन्नतां प्रजग्मिः छिन्ने
रत्यसं त्वैरेवास्यां मध्येस्यां स्तैः किरणैः समस्तप्रन्थाणां मद्भिरन्या करेय स्तोत्स्वः दिवसे वै स्वेदं लिका रा म्यस्ता प्रश्यालि वितो णैः तत्स्मा
कारणानिह्य वद्यु तिः सर्यः प्रमेयणं मुख्या नां किरणानांश्र्या ग्रंत्समहं स्मप्रमा छिन्ने रेव कैरेत्सस्मो विनाप्राय प्रलवे का पतरमच्छु वित्तवेगवत्तरं
मोघं तिः फलै रिति नुतेवि स्तो एय ति विस्मितं मनएव विस्मयंच्यि ह्यपि ६ म्प्रतने लन्तेपि स्त्रीद्रुतं स्मसंतन्वरोपिल नेत्स्मा दिग्ध्याम्माम्भ दिनारा
नमणवा यं पालित्यात्या तत्रं यं नतिमिरतिनाणाम्पुकमतविकासस्यचछिन्नेरेव किरणेस्तलन्त्वाम्प्रकिरणैस्तलि स्तापि रेयेषु ए
त्वे त्वे प्र्यव्यमिस्मर्थः दवदावोवनारण्यं वकोकिरणोस्नमय त्वेस्यादिय स्तोदेनाइत्याप्रमरः छिन्ने गोन्नयो वादिनाः सत्वाव्यये ति
वद्भ्रो रोसत्वोपइति उद्धद्गोभाजके: ४ बोलनपत्रयदेतिना च्छोल्पादावृक्ताने स्स्रबाभावेक इत्यर्थः छिः व्यश्या णेदाना वि

छिन्नेरेवतमस्तमालस्गट नेश्यासेदवी भानुकैरुस्मेरस्यस ह स्त ■ पत्रसदमित्वप्स्मा लिधस्तोस्तवः २ ऽयर्चं वितं वि तनुतेनावि
ह्यपिस्त्रो ल तं त्स्मा दिग्व्यो मृतमो घमो घम धुनामो थंनिदा घघुतिः ६४ हरारूटा लिमिरजलधे वीउवश्चिन्नभानुभो स्ता
म्यद्भनल्ह देवनौवर्गवेहा स्मिकोयं नस्वात्मोयं किमिति दधनभास्वर श्वेतिमानं घामधाघुमणि किरणश्रेणयः शोणयंदि

न्धुणते श्वेतादिका धाणयते कर्मणि विलसुं वितं पिष्टी रुतमिति वकर्मणि भावेचनिष्टा ६४ हरेति श्रयंभानुः तिमिरजलधेस्तमः
समुद्रस्यपोतकत्वा वाऽवोवरुवानलरूप श्चिन्नभानुरश्मिस्तु यातास्युताः विधंसाः वनरुहबन्धाः कोमलिन्याः एवकांताया कस्याक्रीड
यावेहासिका परिहासकः कौतुमर्गकारी हेलामात्रेण एणविकासकः श्वत पद्मा हंगभगनंमो गंमानं हर्द्धभागतः एवंमतःस नूस्वात्मो
यं स्वीयते जोरयत्वा त्स ह जं भास्वर श्वेति मानं स्वपरप्रकाशकं पुत्रभास्वरस्येस्वमधापिद्राने वत्वेपि किमिति कुतो न दधनेथार
यतिलपा घुमणिः सूर्यस्य किरणश्रेणयश्चाधापि यांगगनं किमिशोणयंति रक्ती कुर्वतीति प्रश्नेवयं वा स्वीयं रथं रविर्न दधतः इति
कुतो ज्ञातमित्याशंक्य प्रत्यत्नं प्रमाणयति यस्मादद्यापि सूर्यकिरणपंक्तयः शोणयंति तस्माज्ज्ञा स्वर श्वेतिमानं सूर्यो न धत्तइति ज्ञाय
तइत्यर्थः एवं विधिष्टः सूर्यो रराष्ट्रहः संजातस्तस्मादद्यापि सूर्यकिरणाः स्वीयं पुत्रभास्वरत्वं किमिति नदधते नधारयंति ऊर्ध्वमाग

28

राम
१२
१२

प्रसरे रेखामवतीयः कपोतः सर्वमपि वाराणस्यं विस्मृत्य दैवात्स्मृतिं गतां उमामिमां तः स्मृत्वा द्राधाघ्रदाविति पालिनि ध्रुवं तांश्च नवं स्मर
णमिवा घोषयन् पुनः पुनः पठन् स्मरन् भयस्मिकाले नीतेति संमतिवाक्कारघटितपदिका लिखितस्तत्त्वाद्विपाठजेन स्मारेणापद
तराभ्यासादि नवासेनयापि रोध चेति। दैवस्तत्स्मातः स्मृतिर्भवति कपोतस्य स्यात् घ्रुणाद्यक्षरो लिपिरधोर्के पयपि तत्स्मादिपमुखे
द्राघावालाभ्यस्यामपुकारस्यादि तपदिकानुदिकादि लिखितं धम्मला दत्तस्वत्रपाठादि आदेशेनघोषपंतः पिरार्के पर्यति योऽवि
विस्मृतं पुनः स्मरति सोपि पिरः कंपयति दलस्यापतं अतरः ओघोमनुष्यजातेरिति । ३० । तन्त्रोक्तस्य विषयस्यकर्मणि समस्मीर्गो
तमयेति अधीतो रुद्रादेरक्षिणत्वादित्वादिभिः घोषयन् चौरादिकात् घुष्यात् घुष्यति दीर्घत्वोदादिकात् पकंपः स्यस्माच्छ
सिद्धत्वात् पुनर्विशेषो उक्तः ६२॥ ॥पौरस्त्यायामिति जोवनदत्तमुत्तमं पूर्वेण तुल्यस्य कपोऽनएव शाक्तसौधे विजयेनात्पसो

पौरस्त्यायां घृणमसृणन्यासजुष्टो विजये त्वां स्तोमे भक्तिनम्रं हरिविद् इति दीर्घे हेमेव वेः भानुर्जीवनदत्तनुरसौधस्य कुम्भः
स्थाने पानं तिमिरजलधेर्भीमिरेतद्वामिः ६३॥

परिवर्ती सुवर्णकलशात्मपोषोभानुः पौरस्त्यायां हरितिपान्याह्विर्भिः कुं
कुमेन कुंकुमवद्धामस्तन्त्रिगारक्तायाशोभायां तां जुषो भजेत्या वैजयेयत्याः पताकायाः स्तोमेः संघ नपे दोरस्येषु तं के कैलं स
माया अतिवाले मयूखैः रत्वा चिरंतत्हरति इदं सौधस्यापरिवर्तमानं तालतरां स्मृतिं किरणामृतस्यापरक्षेपताकसमन्हा इवस्यतं स्व
स्वर्णकलशप्रोभते इत्यर्थः राज्ञादिप्रासादेषु रक्तास्य यस्याः पताकाः सुवर्णकलशास्य वर्तन्ते स्य तेषां इदं सौधस्य स्वर्ण कुंभ कपोः
तरवेतस्मात् वामिरक्तन्यामिर्भीमिः कंश्रीमिः तिमिररूपोऽतिप्रपापोजलधिस्तस्य यानेश्वासेन मिनरामुक्तितं तपसेवोचग
स्यः परं स्मृत्र मथापि तेपाने यत्स्यानेपात न नृणतामभिभानुरपद्धं भोजवत्वात्सुमुदपानेष्वहंकामिमावः स्वयं अत्रभाप तांस्म
मिरत्नसेवं निरस्तमितिभावः पृत्तिणालपन्यति पाठ कुंकुमकेसर भोजुमदृस्पुर्धे: तोके रतिपादेसोकपप्रयतांकायाम्सपतनपेस
स्पर्शपरित्यर्थः प्रतीच्यामवाहृतिपश्चात्सरस्यकिति चेति वृत्तेः कंरकरमोमाः इत्तोतिकर्तरि पाशाम्पिपरोडभयपातोके भ
मितिनियमेन व्याख्येतत्वादितत्त्वामिरजलजये तिपत्रे नभवेतिभाभेरित्यत्र न तु कर्तरि स्तनीयेव ६३॥ ॥ ॥

का॰नै॰
१९टी॰
२०

यतार्हि भ्रतः स्वर्गगां भुविमहामहीमीजने स्मलदिनारंभाहूतिः कृतप्रातस्नानः नचान्यत्रगते नैलवदिगेमनार्गेनरमागते सैर्भा
गयेरविदिनोः स्नातः प्रासादतोनिर्गमः राजगृहद्वाराद्बहिर्निर्गमनोयस्यतथाविधयोनकेभैमीपालिग्रहेहासमयेकनादमनगति
स्थांगतयादीयमूनवस्तुनिमयेप्रासां अतिपुष्पकं अतिक्रांतपुष्पकां व्योमकुवेरविमानेन्यातिरमणीयवेगवत्तरंमवेनाप्रतिहत
गमनेचरयमपोद्योयासंख्यानेनजनातिरायसंजाहर्षादागाहृन्नूमागधागमनातर्वैनितवर्णनानेतरंसम्रथः प्रासादान्निर्ग
च्छन्निसर्थः अतएवभेलेवलेसंभाव्येतास्यर्थः उत्प्रेक्षाएवं श्लोकेअक्रम्तस्यपरमधार्मिकत्वंस्वचितमहत्तदेहारंभाह्निति
रागच्छन्नितमनेनवत्सपाणिभैमीप्रत्युक्तमने उत्तरसंगतिश्च समाचेतानलस्पर्भोणश्लोकत्वात्मकेनाप्रतिहतत्वात्सम्यक्चरणुस्यपरं
मेनमलध्याह्निसमुद्रपधाभैमादिनामवेनाप्रतिरुतगतित्वेनोलकेश्वरनिपुण्यकस्वोक रवंगामिमनोन्नितभ्नमेवम्मानपोत्र श्री

२९

अर्हतिदेव एकोनत्पृजनतोनवार्ष्यघस्नामेकोनविंशोमहाकाव्योनम्परतोनलोयचरितेसर्गोयमत्स्मि
न्नगात् १९॥ श्री ६८ विभातवत्स्नेनापकोनविंशः॥ ऽऽ ऽऽ ऽऽ ऽऽ ऽऽ।

नेश्चेनिनुर्वनन्मतिश्रयव्यवन्नधार्यः क्रांतार्धोर्यंइतिसमासः रयमपि शोउद्यत्पाधारस्यकृतंवेयोनकेपाम्नमित्तिपाठेव
नेवारएरोतिसमासः अववागतः कालगैतेः कालाद्वधिपासमासः प्रसादतोनिर्गमः पेचपीतेयोगविमागात्समासः
पथ्यावृद्धमादिः ६७॥ ॥श्रीहर्षमिभ्रव्यानवार्षपस्नानवार्ष्य निमितिमृत्युजतो म्रचतः अतनमेवप्रमेयसर्वेव
दतः श्रीहर्षस्यएकोनविंशः विंशतेःप्ररणइत्यर्थः उडुतिविंशतेर्लोपेचविंशः नतएकोनविंशः इतित्रतोयतियो
विभागात्समासः एकादिश्चैकस्यचादुगितिनञः मकृतिमावात्एकस्यादुगागमश्च ६८॥ ॥इति श्रीवेदकरोपना एम
पनरसिंहपडितात्मजनारायणकृतेनैषधीयप्रकाशेएकोनविंशः सर्गः १९॥ ॥ ऽऽ ऽऽ। २०
ऽऽ ऽऽ ऽऽ ऽऽ ऽऽ ऽऽ ऽऽ ऽऽ ऽऽ ऽऽ ऽऽ।

तः सूर्यैः कमलानि च विकसितानि तत्र ब्राह्मे मुहूर्ते इति भावः चेदमानुर्विभावमपरित्यज रः इत्यादिः गम्यादिदर्शनात्समासः विहाय से
निद्राम् सप्रयोजनं विलम्बं चायति तत्र निपुणत्वं इति वार्षिलाभे तेन प्रयोजनमिति बाठम् त्वा सोयं यः कावादयस्तेषु धारणा एव तेषा
कवचनं तथात्र श्ववड वचनान्तं नेति पाठः स्यादिः अप्रति कुर्वतानि तत्करोतीति एवं तात्पर्योविस्तरेति एवं ज्ञायते नौयो वा ६५।
॥ ॥ मातरि इति सूतमागधाः मण्डलीभूय श्रेणीं परिस्थुः तत्र वक्तृवर्गात्मकवचये बहुधा स्तुवन्तः किं भूतोऽस्मीति ताः धराभिरव संपृ
चारिणीभिः सखीभिरित्यर्थः ताः धराः मागधाः अभिनिवेदिताः स्व्यापिताः इति किं हे मागधाः अत्र मा मातर्वर्णाः न योग्या प्रयोजिका या परितो वि
तानि तरां सेतो बंधा पितादेवी कृता अभिषेकार्थं लौभे मोदि जननी यभः स्त्रीय पाणि लालकारमिताः अनेके दिवसमुखलंमा णि प्रभृति भि
षणान्येव प्रसाधन्या रितो धिकाः तौ वा युष्मभ्यं मदादेतिकिं भूतो मातर्णि यरोचिर्मण्या पद्मराग प्रभा स्पष्टा आयस्या वेग उंचरतोन
मातर्वर्णेः नयानयाति जनवक्रूर्भूपाप्रसादान्नराजेह्यतेः परितोऽपि नतिनिदि ताभौ नहुरो भिः धरः सुतामण्डलमण्डलीं परिदि
पुमणिकरोचिर्मयः को पा वेगः स्तराणालो चनरूवादारिपवित्रावलीं ६६ आगच्छन्नभणता प्रभः क्षणमया निष्पन्नी
पनयो स्वर्गगंगाकूले वंदितान्दिनारभ्यति भूपति अनेकदादानेनोपाके स्वप्नमपि स्वप्नमिवायो तके पार्श्वे रवयाते र
विदितमासादतो निर्गमः ६७॥ सराग लोचनरुचा रुणनेत्रस्त्वा तत्वा कारिप्पसा विद्यावितीं पल्लायनकारि णो मपि स्थिताया
मपत्रं स्वरूपे नाम स्यात्तु मिलुनाति रूपामालिकापभाजनेत्रा मणिका त्यागत्वादारिद्र्यहरादृपसातिन एवं प्रभात वल्लीनि कृपा
माणेऽमाला एव सिद्धिरितिकृत्वेन माति कदा त्वादि स्यानि शारीर भवणे स्तेस भाविता स्यर्थः अप्पोपि तस्मा अरुणालोचन रूचा कवि
द्रावयति अतः पुरोऽपि तिवह त्वेन माति बेत्वादि ना चम्र बणिनां मण्डल्वमनुल्यलं चसन्वितदे वोपसा दादितमेनु चलः स्म
नार्थगतः प्रासादेना क्षणाति सवितेमातलुं प्रथप्पोक सम्यक् परितोपि ताणे तानि सोमातः पूर्णिमा सेवेगण अतः पुरीकोति पाठ
अतएव रूप्या बलः श्रवणपसदृशि तिशायाप्येऽत्र रोचिर्मय तिर्ति याषव दितिष्वनं ६८ आगतमिति भयतिर्नलः वेदितो ह यारा
ति प्रत्येते तणवि योब ढणे द्योतिने प्रेमभक्तिवा कु ल्यनगोचर त्वेऽत्र प्रयालेभे विभ्रतांनां तणमात्रमुषः प्रभात समयं भरा ता वर्ता